

Mikrofon podnebjju: znanje in kompetence za odzivanje na podnebne spremembe: varstvo biodiverzitet in javno zdravje

Vpliv podnebnih sprememb na različne nivoje biodiverzitet: od vrste do ekosistema

dr. Anamarija Žagar

CARE
4 CLIMATE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

Vpliv podnebnih sprememb na različne nivoje biodiverzitete: od vrste do ekosistema

ANAMARIJA ŽAGAR

National Institute of Biology (NIB), Department of Organisms and Ecosystems Research, Ljubljana (Slovenia)

NACIONALNI INŠTITUT ZA BIOLOGIJO
NATIONAL INSTITUTE OF BIOLOGY

Biodiverziteta - umetnost življenja
Biodiversity - Art of Life

LIFE16 GIE/SI000711

Struktura

- Biodiverziteteta – kaj je to?
- Vpliv podnebnih sprememb na biodiverziteteto
- Primeri – od vrste do ekosistema

Krokarja v letu. (Foto: M. Krofel)

BIODIVERZITETA

Kaj je to?

Davorin Tome

Nacionalni inštitut za biologijo

© 2019 V:1.3

predstavitev narejena v okviru projekta LIFE 16 GIE/SI/000711 – LIFE NaturaViva.

**Ljudje, domače živali in
kulturne rastline so del
biodiverzitet!**

Po načinu življenja!

Po velikosti in obliki!

Biodiverzitetata je več kot samo različne vrste!

paramecij

ivanjščica

primožek

človek

BIODIVERZITETA =

pestrost vrst!

(živali, rastline, glive,
enoceličarji, bakterije,
arheje)
**Vrste se med sabo
dobro ločijo!**

krava

rjavi medved

Po barvi!

Razlike znotraj vrste

Razlike so lahko težko opazne ...

Rjava žaba - sekulja: populacija na mrestišču.

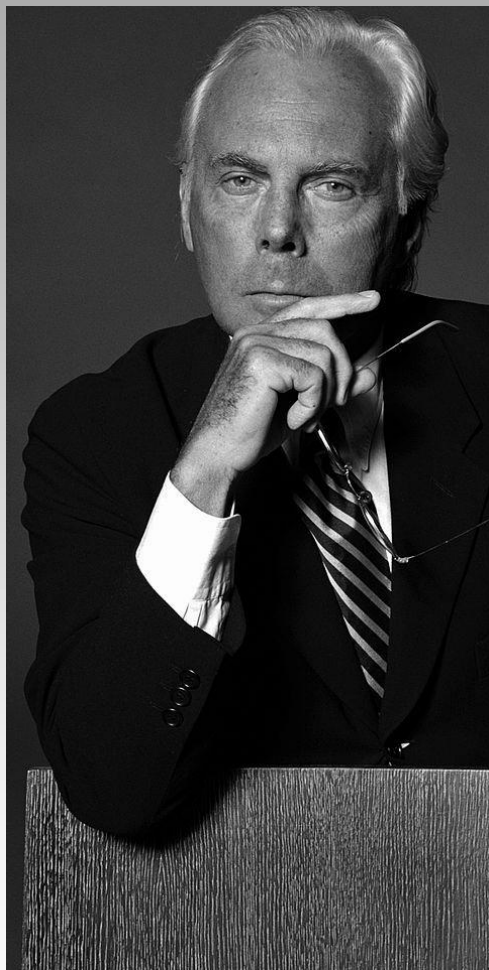

Razlike znotraj vrste

Razlike znotraj vrste

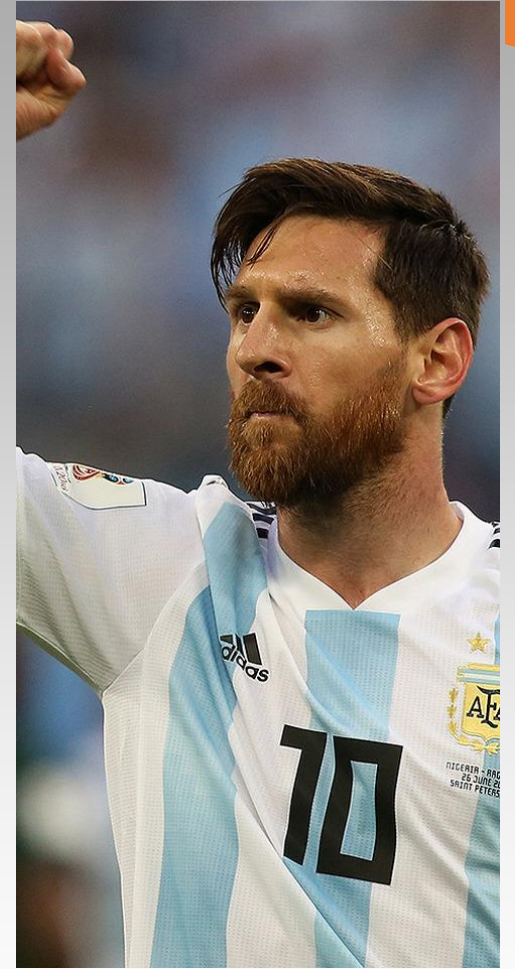

Georgio Armani lahko so zelo dobro opazne, kot npr. pri ljudeh zaradi natrija

Ne

BIODIVERZITETA = pestrost osebkov iste vrste!

Če razlik med osebki ne bi bilo

A tudi to še ni vse, kar je biodiverziteta!

Razlike med osebki so ključne za razvoj in obstanek vrst – to ugotovil že Darwin!

Ekosistem

Biotski del je združba različnih vrst z različnimi osebki in ...

odnosi
POVEZAVE
interakcije

Vrste preživijo le, če so povezane v združbe, kjer ima vsaka svojo vlogo.

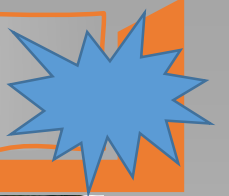
Plen
(vsaka vrsta je ali
ali oboje)

Posredni odnosi v okolje
(vrste povezane preko ene, ali več
posredniških vrst)!
(odnos med živimi organizmi, mrtvimi organizmi, ekoloških dejavnikov, ...)

BIODIVERZITETA = pestrost odnosov med vrstami in osebki v biotskem omrežju ekosistemov!

Če pestrosti povezav v ekosistemih ne bi bilo

BIODIVERZITETA
ŽIVLJENJE NA ZEMLJI!

GENSKI NIVO

Pestrost osebkov – razlike med njimi so slabo opazne

VRSTNI NIVO

Pestrost vrst – razlike med njimi so dobro opazne

EKOSISTEMSKI NIVO

Pestrost povezav med vrstami in osebki v ekosistemih

Besedilo : dr. Davorin Tome

Ilustracije : Vasja Koman, Zvone Kosovelj

Fotografije: Davorin Tome

rozen: primožek – Udo Schmidt, Wikimedia Common, CC BY-SA 2.0

paramecij - Anatoly Mikhaitsov, Wikimedia Common, CC BY-SA 4.0

Georgio Armani - Lorenzo Bozzi, Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0

Steve Jobs - Matthew Yohe, Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0

Lionel Messi - Kiril_Venediktov, Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0

Frank Sinatra - NBS televizija

Nacionalni inštitut za biologijo

© 2019 V:1.3

predstavitev narejena v okviru projekta LIFE 16 GIE/SI/000711 – LIFE NaturaViva.

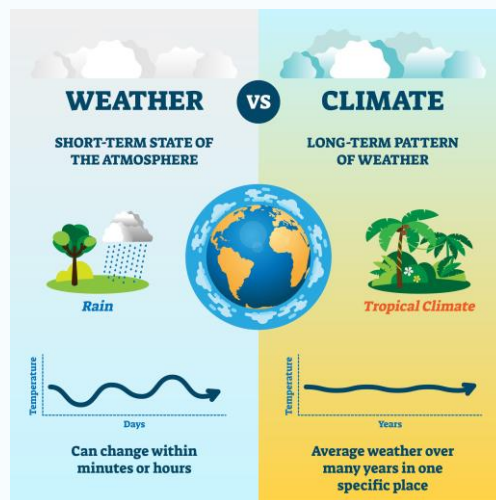
Vpliv podnebnih sprememb na biodiverzitetu

PODNEBJE

Vreme ≠ Podnebje

Kombinacija temperature, vlažnosti, percipitacije, vetra, oblačnosti in drugih atmosferskih vplivov, ki se pojavljajo v specifičnem času in kraju.

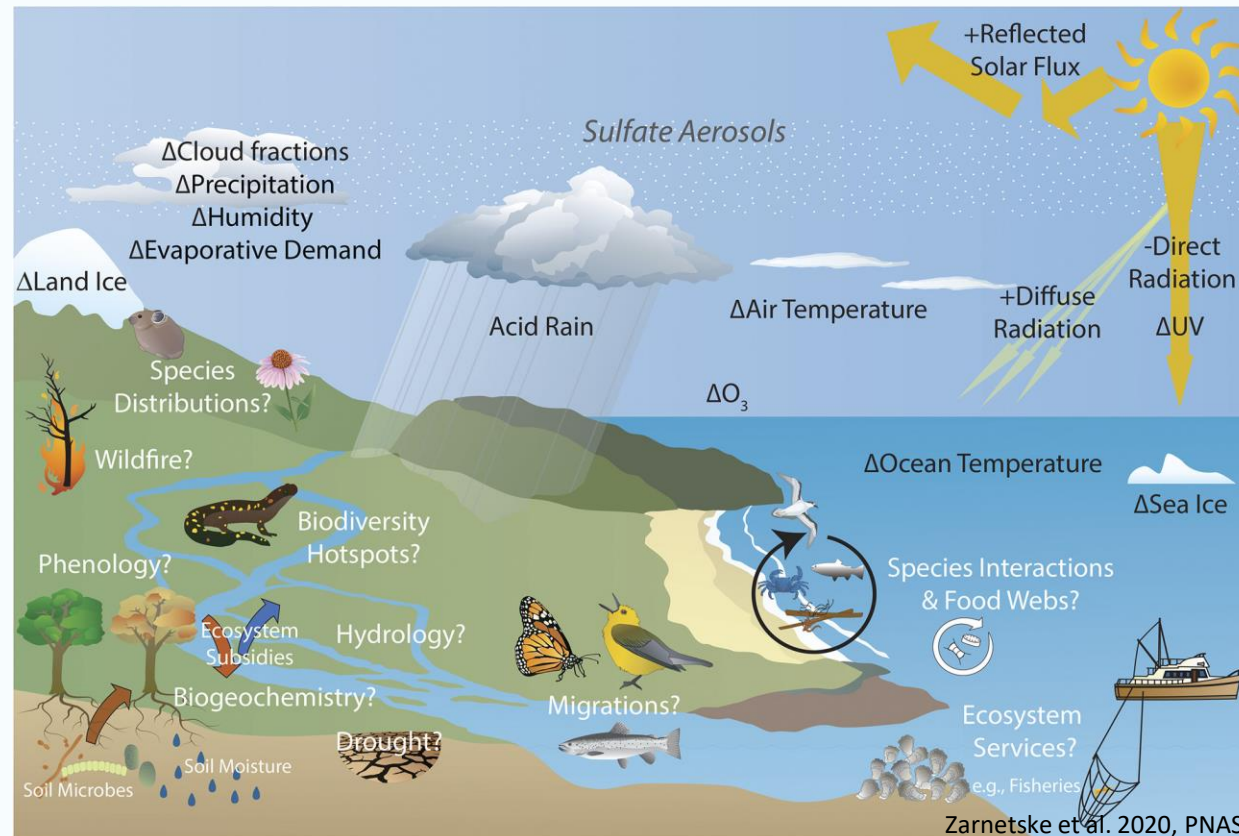

Dolgoročen povprečen vzorec vremena.

Podnebni dejavniki

- **Podnebni dejavniki** so abiotiski dejavniki, ki vplivajo na organizme in vrste, torej na ekosisteme.

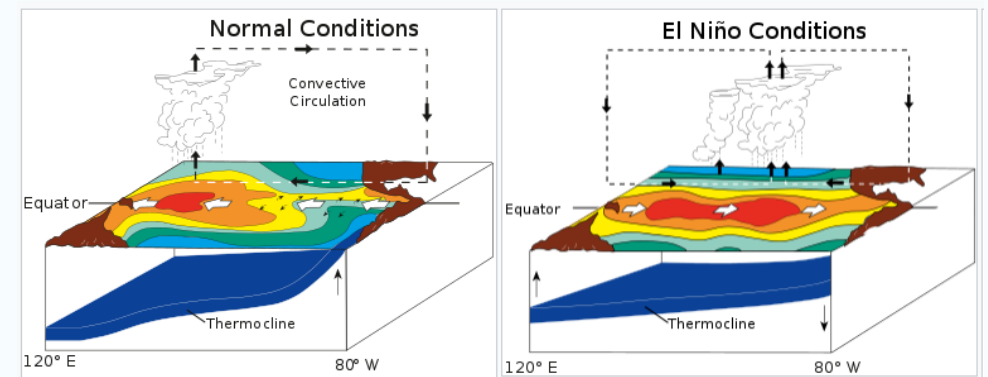
Podnebni dejavniki

PRIMARNI DEJAVNIKI:

- Temperatura
- Padavine
- CO₂
- ...

SEKUNDARNI DEJAVNIKI:

- Dvig nivoja oceanov
- Spremembe v trajanju snežne odeje
- Pojavljanje požarov
- Spremembe morskih tokov
- ...

Običajen vzorec na Pacifiku. Ekvatorialni vetrovi potiskajo toplel zrak proti zahodu. Vlažen zrak se zbira nad Južno Ameriko.

El Niño. Območje toplega zraka se približuje obali Južne Amerike.

Hierarhija ekoloških sistemov

Organizem

Populacija

Združba

Ekosistem

Pokrajina

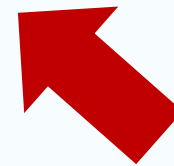
Biom

Biosfera

- Nivo organizma: vpliv morfolologije, fiziologije, vedenja, rasti in razmnoževanja v okolju; kako vse lastnosti ovirajo zmožnost preživetja v drugih okoljih (razširjenost organizmov v okolju).
- Nivo populacije: Skupina posameznikov enake vrste, ki naseljujejo določeno območje. Rojstvo in smrt izraženi kot stopnja preživetja v skupini.
- Nivo združbe: vse populacije različnih vrst, ki živijo in interagirajo znotraj ekosistema.

- Interakcije organizmov z okoljem potekajo na več nivojih za dosego ultimativnega cilja vseh organizmov.
- Na preživetje organizma vpliva okolje in drugi organizmi.
- Interakcija organizma z okoljem poteka v kontekstu EKOSISTEMA, ki je sestavljen iz biotske in abiotske komponente.

PODNEBJE

Organizem

Populacija

Združba

Ekosistem

Pokrajina

Biom

Biosfera

Vpliv podnebnih dejavnikov

- **Podnebni dejavniki** delujejo na ekosisteme in vrste na **številne, medsebojno povezane** in **sinergične (vzajemne) načine**
- **Vplive podnebnih dejavnikov** lahko opazimo na **različnih nivojih ekološke organizacije**

Spremembe vedenja

Spremembe morfologije

Spremembe na nivoju organov

Spremembe na celičnem nivoju

Spremembe na genetskem nivoju

Spremembe v fenologiji

Spremembe v razširjenosti populacije

Spremembe v odnosih med vrstami

Spremembe v strukturi združbe

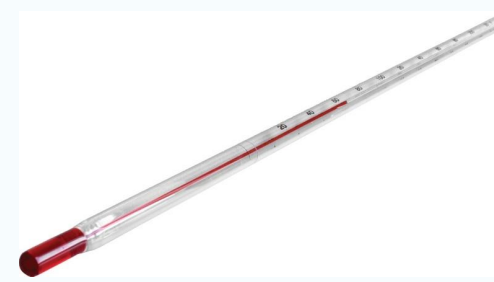
Primeri: vpliv temperature (VIŠANJE) na VRSTO

- En abiotiski dejavnik
- Ena vrsta

Primeri: vpliv temperature (VIŠANJE) na VRSTO

- Spremembe v FENOLOGIJI, npr. bolj zgodnje cvetenje, migracije ptic in izleganje iz jajc

Primeri: vpliv temperature (VIŠANJE) na VRSTE

- Spremembe v PROSTORSKI RAZŠIRJENOSTI, npr. premiki v hladnejša okolja

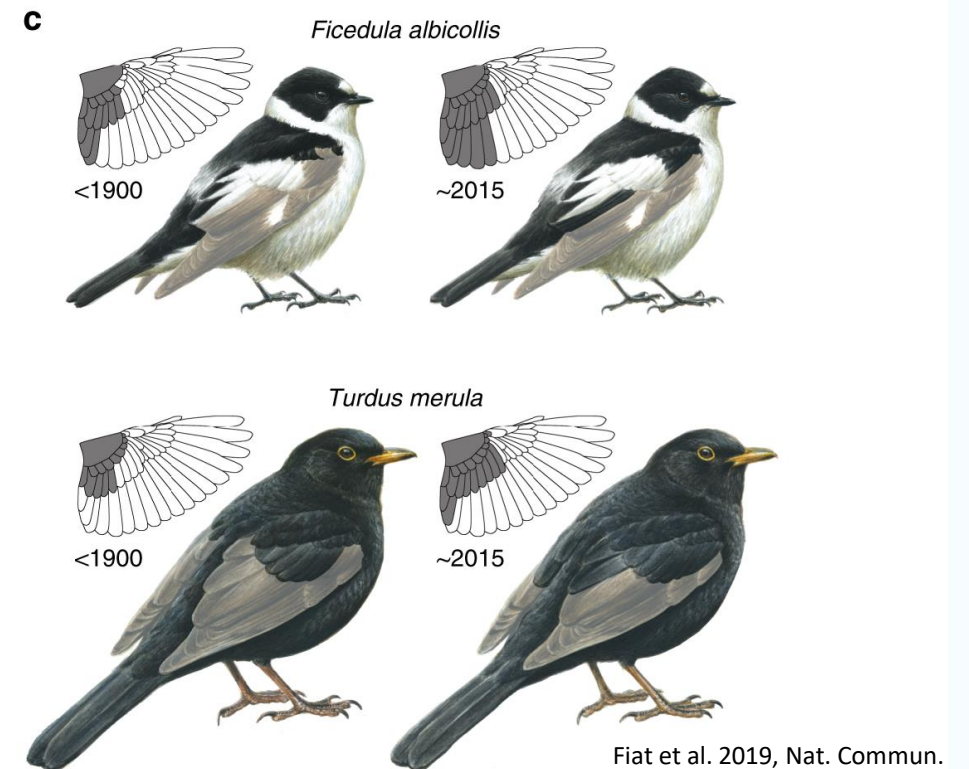
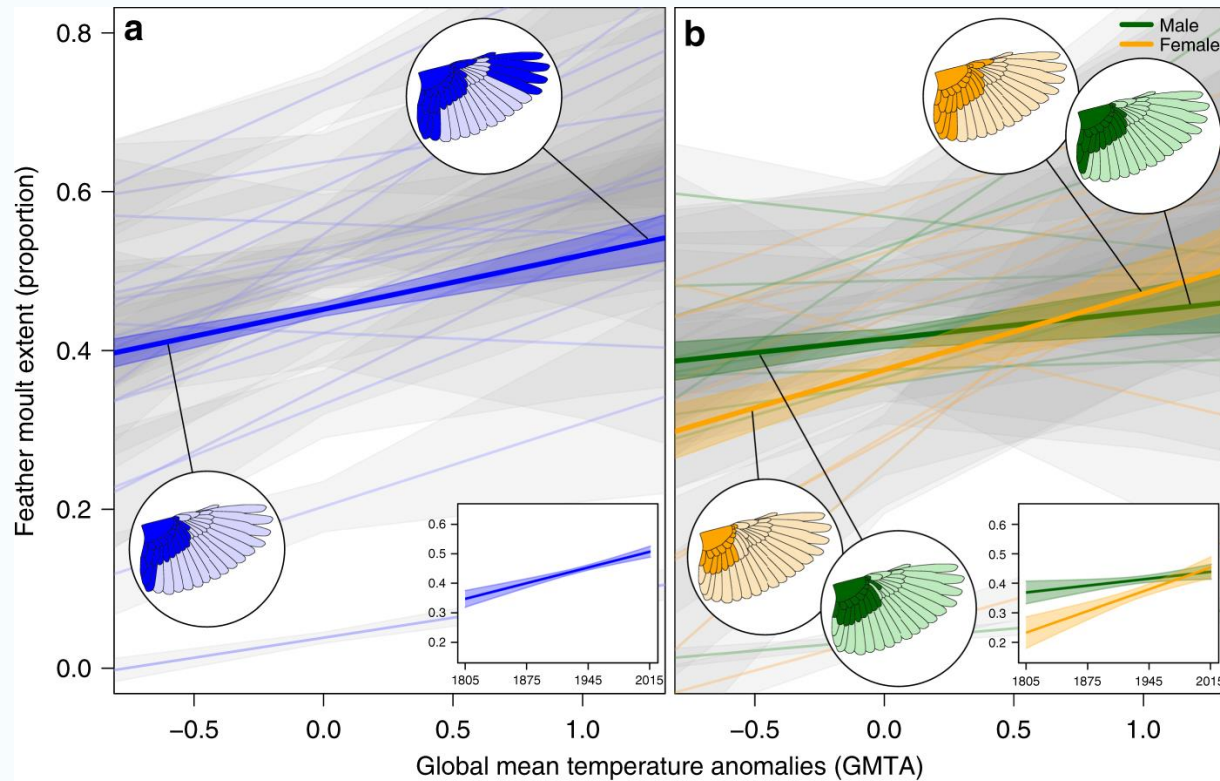

Primeri: vpliv temperature (VIŠANJE) na VRSTE

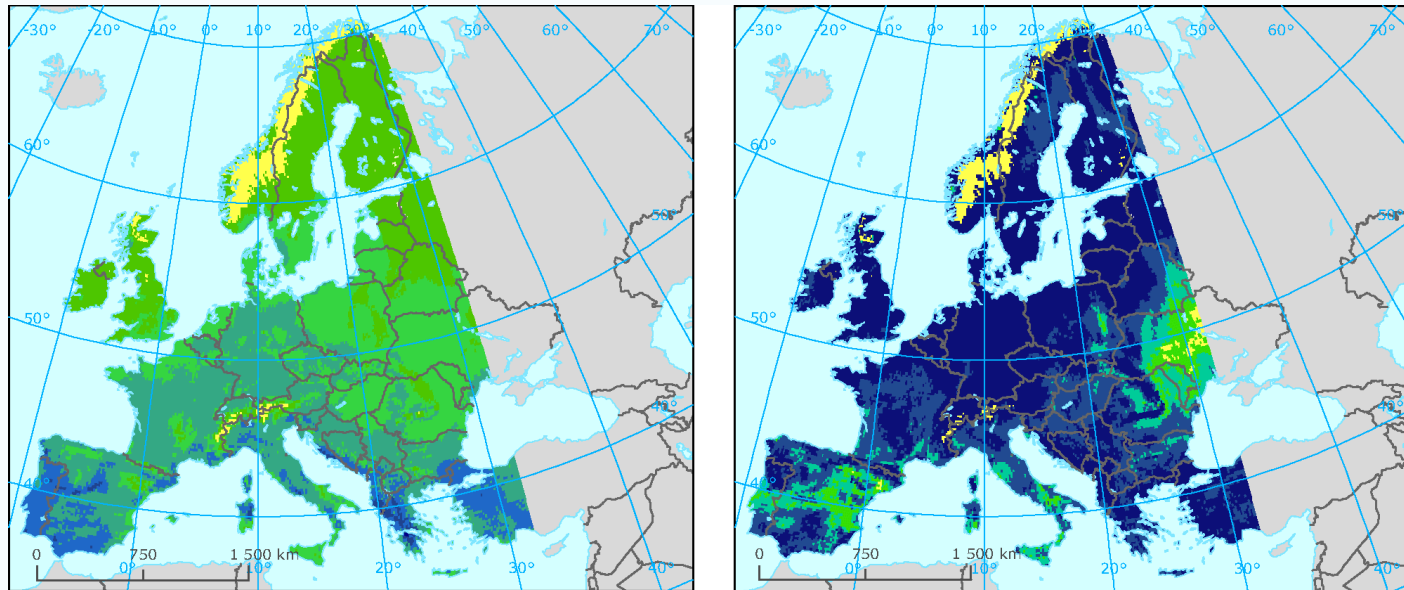
- Spremembe v MORFOLOGIJI, npr. operjenje ptičev v zadnjih 200 letih
- Razlike med samicami in samci – različni odziv na višanje T glede na fenotip

Primeri: vpliv temperature (VIŠANJE) na VRSTE

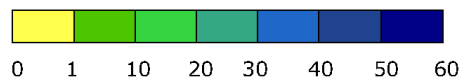

- Spremembe v ŠTEVILČNOSTI, npr. pričakovana zmanjševanja v številčnosti in lokalna izumrtja pri dvoživkah in plazilcih v Evropi

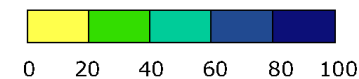
Potential changes in climate space of reptiles and amphibians in 2050

Current number of species

Outside coverage

Percentage of stable species in 2050

European Environment Agency - European Union; Araújo et al. 2006, J. Biogeogr.

Primeri: vpliv temperature (VIŠANJE) na POVEZAVE

- En abiotiski dejavnik
- Več vrst
- Povezave (interakcije/odnosi) med vrstami

Primer velebitske ali Horvatove kuščarice in globalnega segrevanja

NACIONALNI INŠTITUT ZA BIOLOGIJO
NATIONAL INSTITUTE OF BIOLOGY

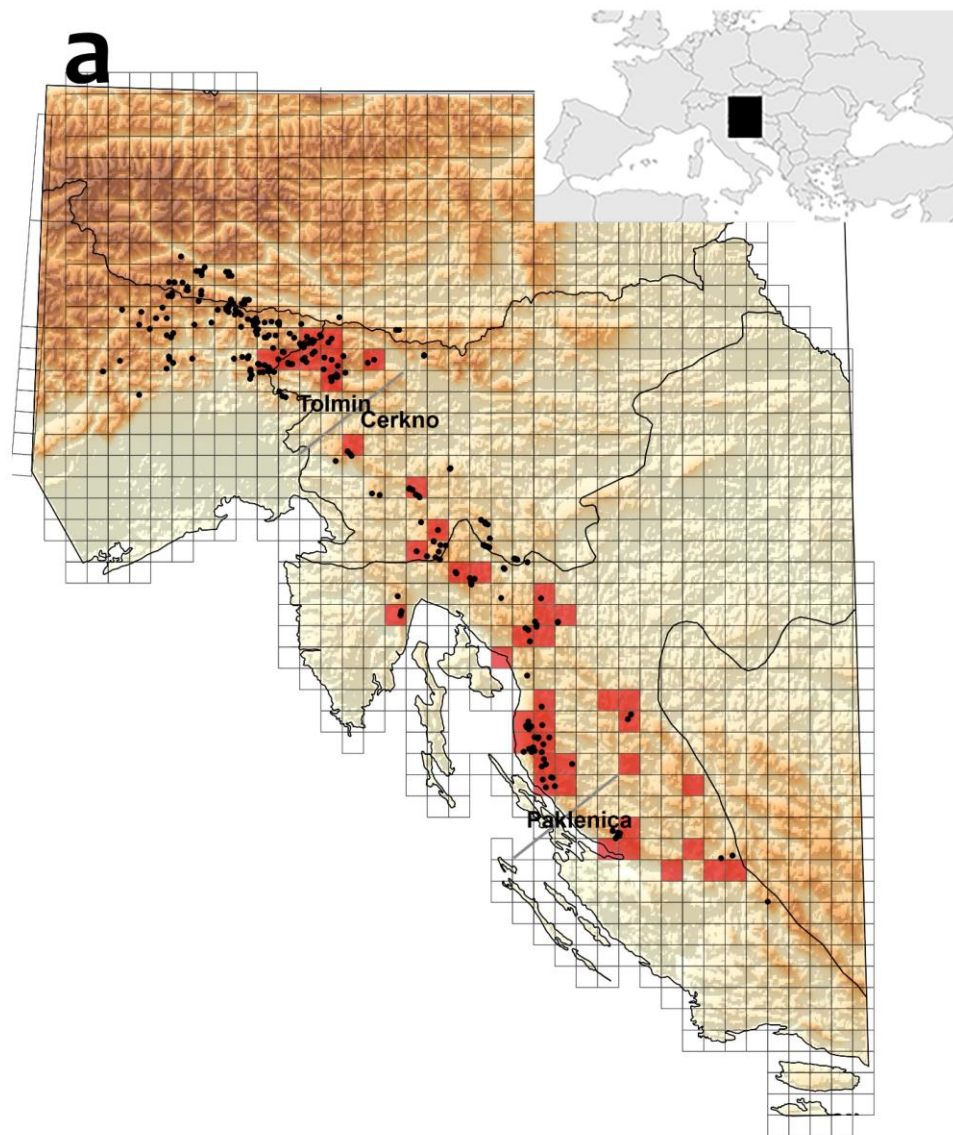
Iberolacerta horvathi

KAJ VEMO O VRSTI?

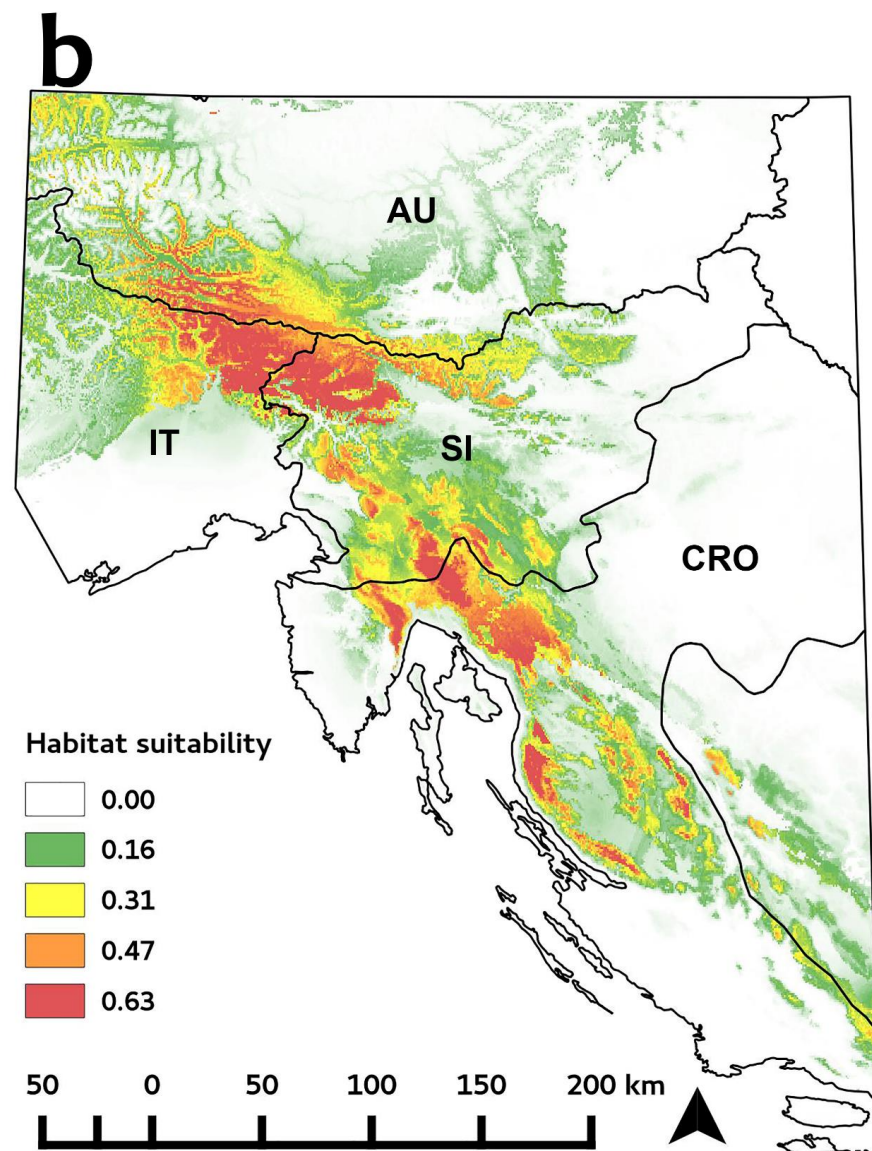
NACIONALNI INŠTITUT ZA BIOLOGIJO
NATIONAL INSTITUTE OF BIOLOGY

RAZŠIRJENOST

NACIONALNI INŠTITUT ZA BIOLOGIJO
NATIONAL INSTITUTE OF BIOLOGY

RAZŠIRJENOST

Habitatni in klimatski model:

- Visoka nadmorska višina
- Količina padavin v hladnejšem obdobju leta

ŽIVLJENJSKI PROSTOR

Skalnata podlaga
Stene
Melišča
Koliševke
Zidovi

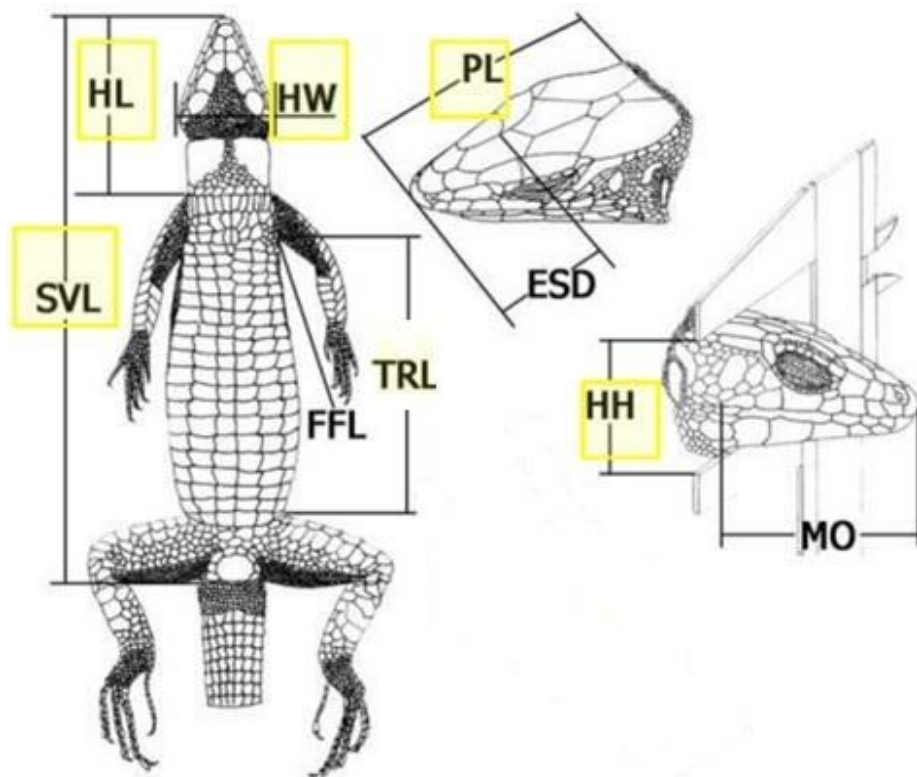

NACIONALNI INŠTITUT ZA BIOLOGIJO
NATIONAL INSTITUTE OF BIOLOGY

PREHRANA IN RAZMNOŽEVANJE

MORFOLOGIJA

Max dolžina glave in telesa:

Samice: 6,8 cm

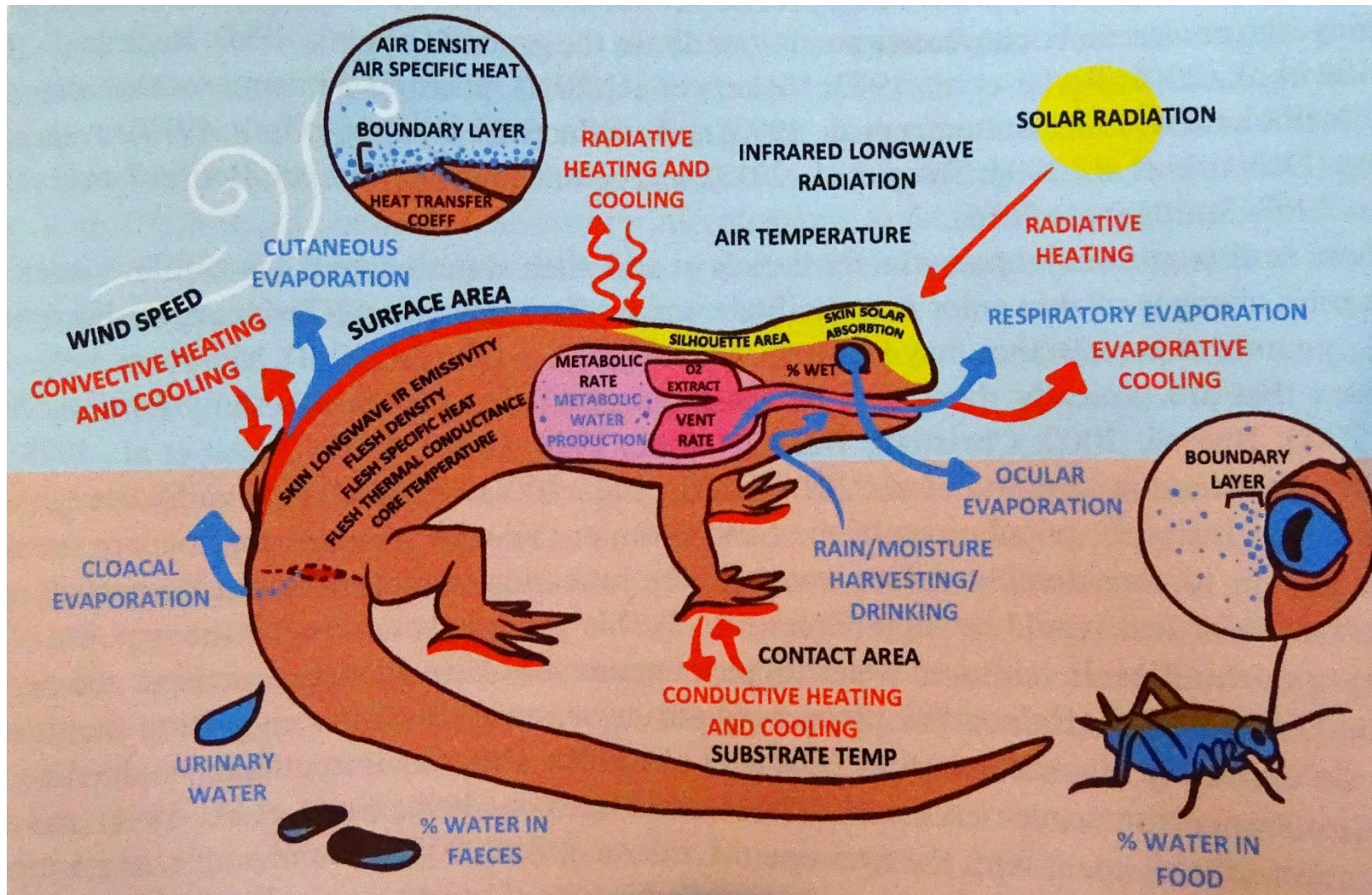
Samci: 6,2 cm

Sploščeno telo in glava

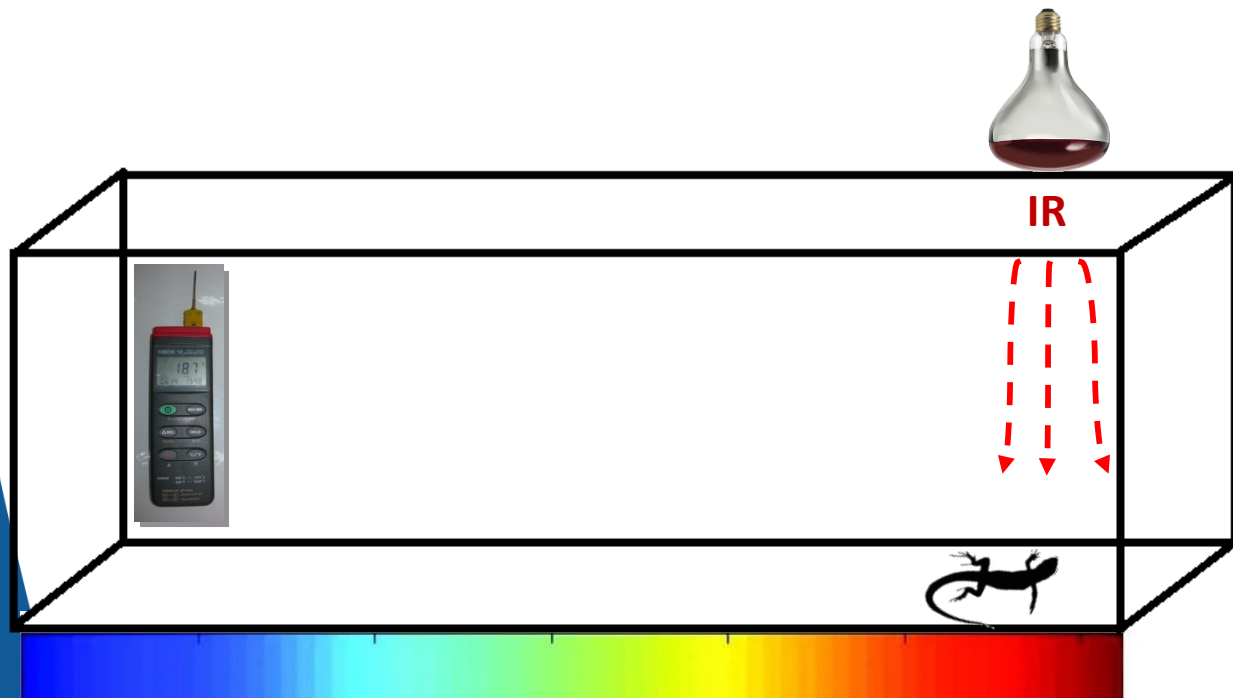
Dolge noge in prsti

TERMOREGULACIJA FIZIOLOGIJA IN VEDENJE

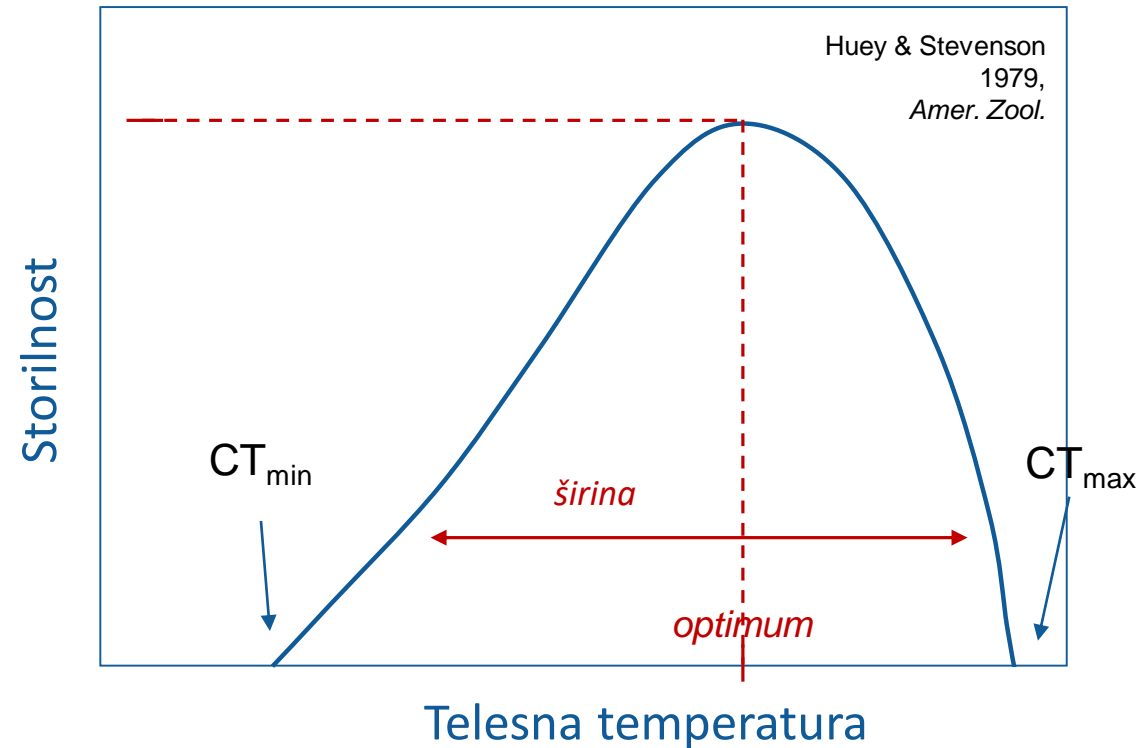

TERMOREGULACIJA VEDENJE

Vedenjska
termoregulacija

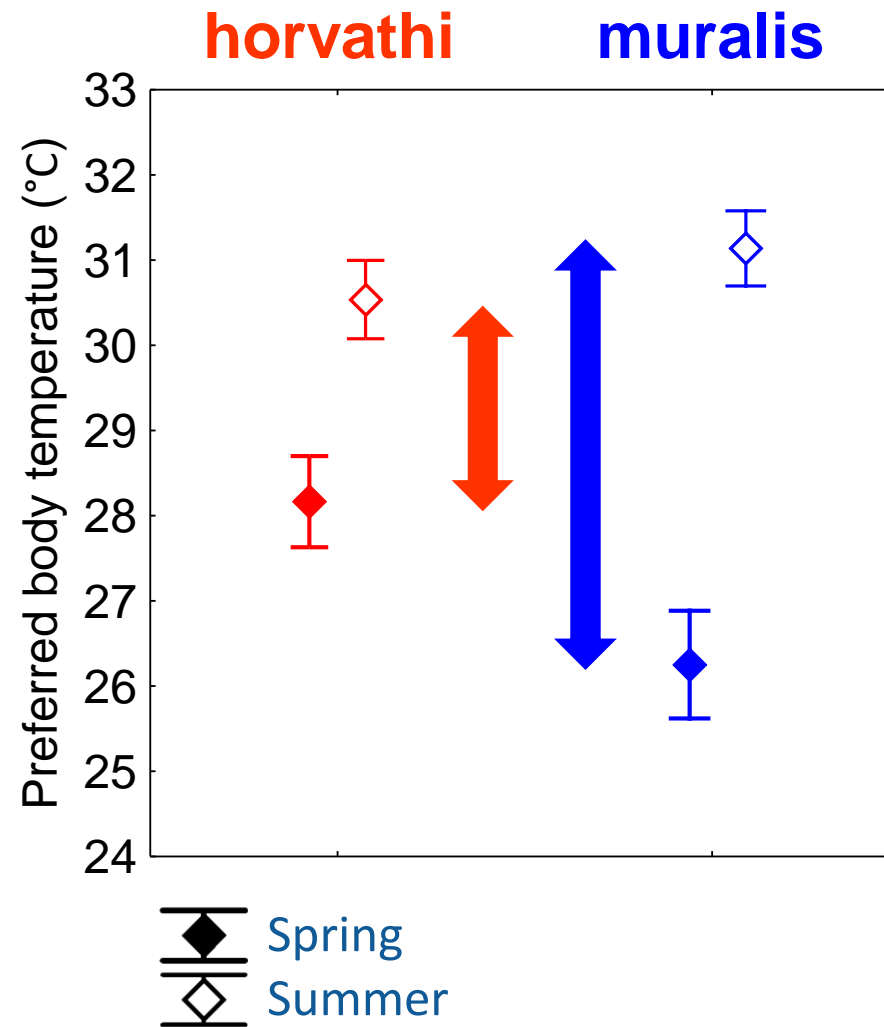
$\sim 29^{\circ}\text{C}$

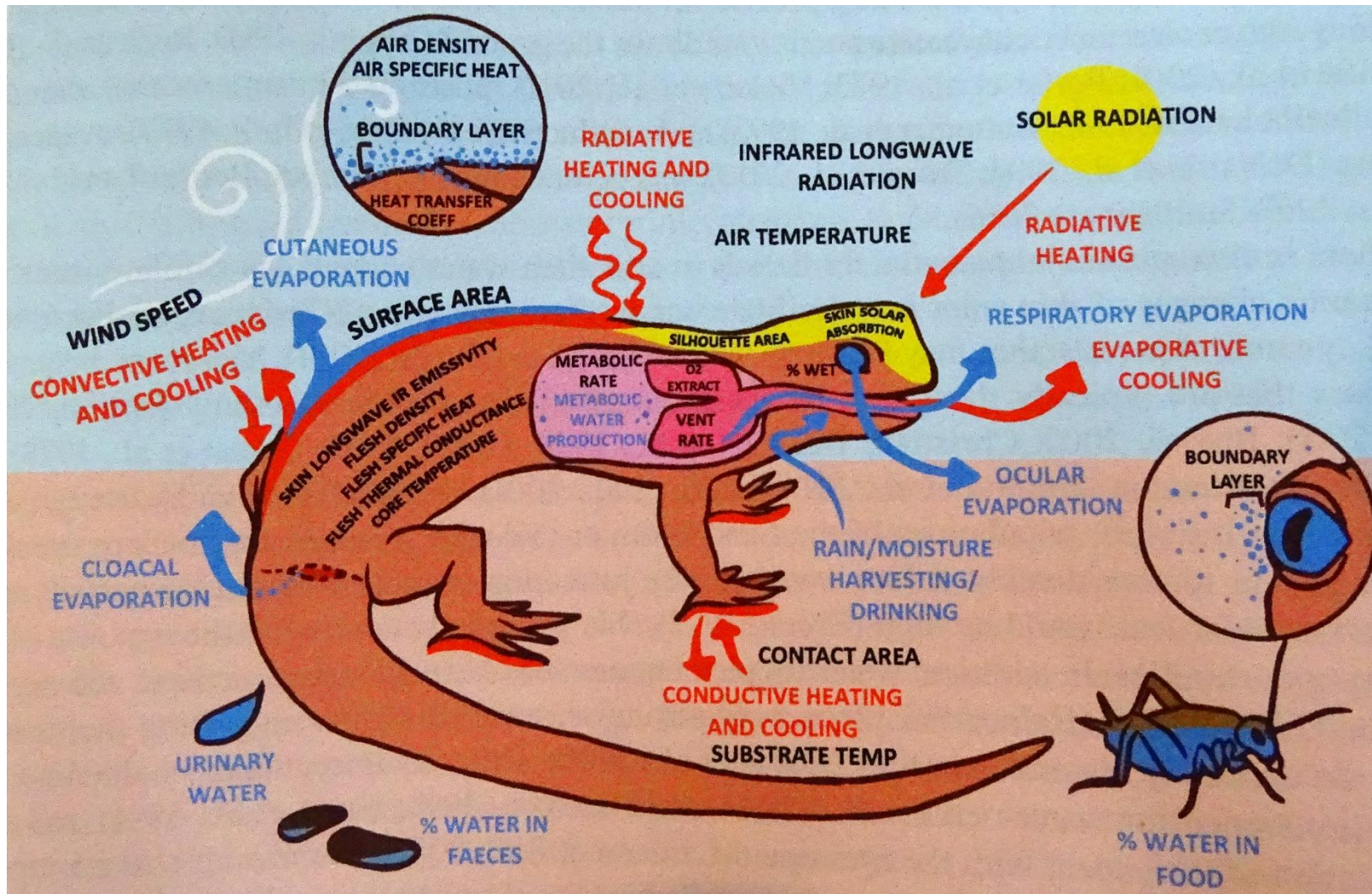

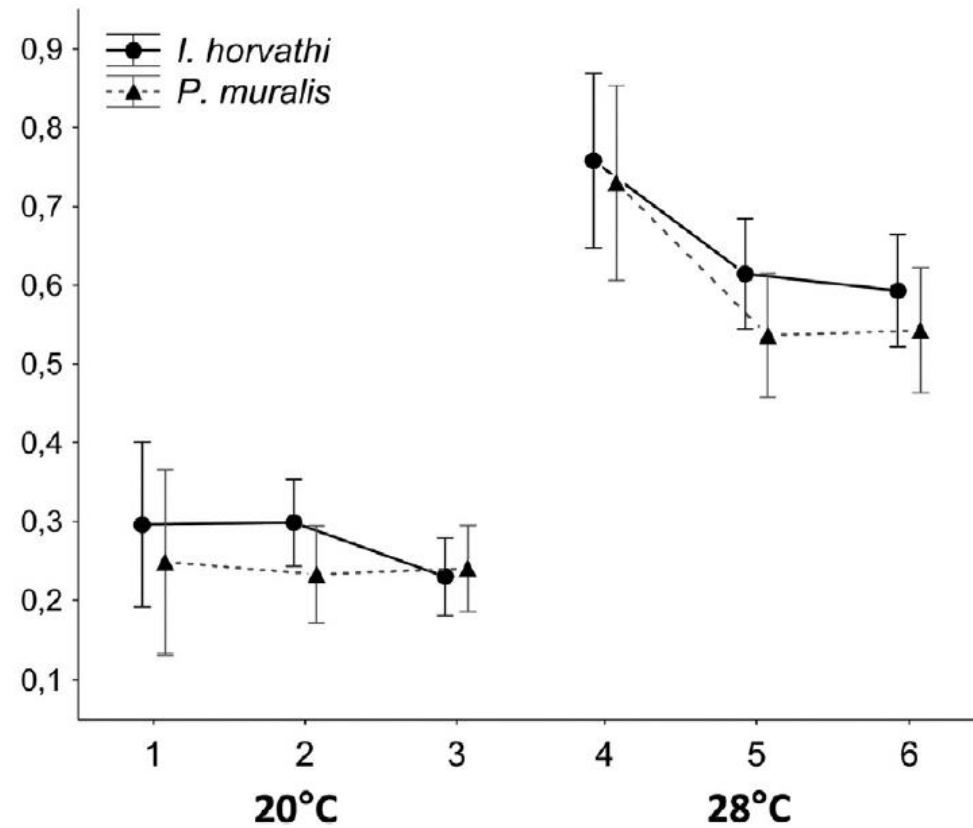
SEZONSKE RAZLIKE

METABOLIZEM FIZIOLOGIJA

FIZIOLOGIJA METABOLIZEM

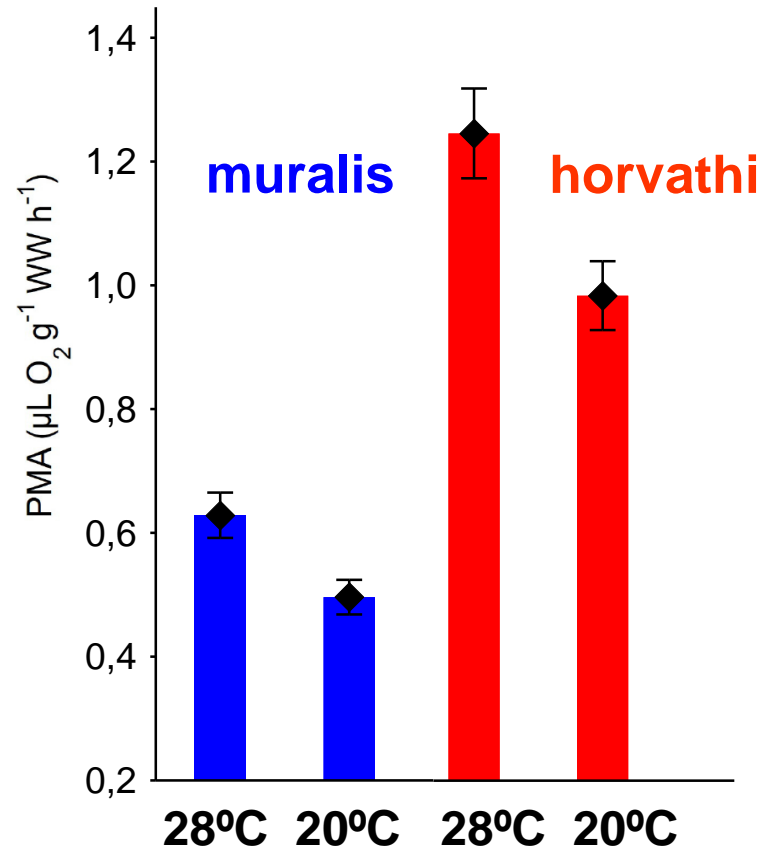

Žagar et al., 2015
Comp. Biochem. Physiol. Part A

NACIONALNI INŠTITUT ZA BIOLOGIJO
NATIONAL INSTITUTE OF BIOLOGY

Višji potencial za
metabolno aktivnost
pri velebitski kuščarici.

Žagar et al., 2015
Comp. Biochem. Physiol. Part A

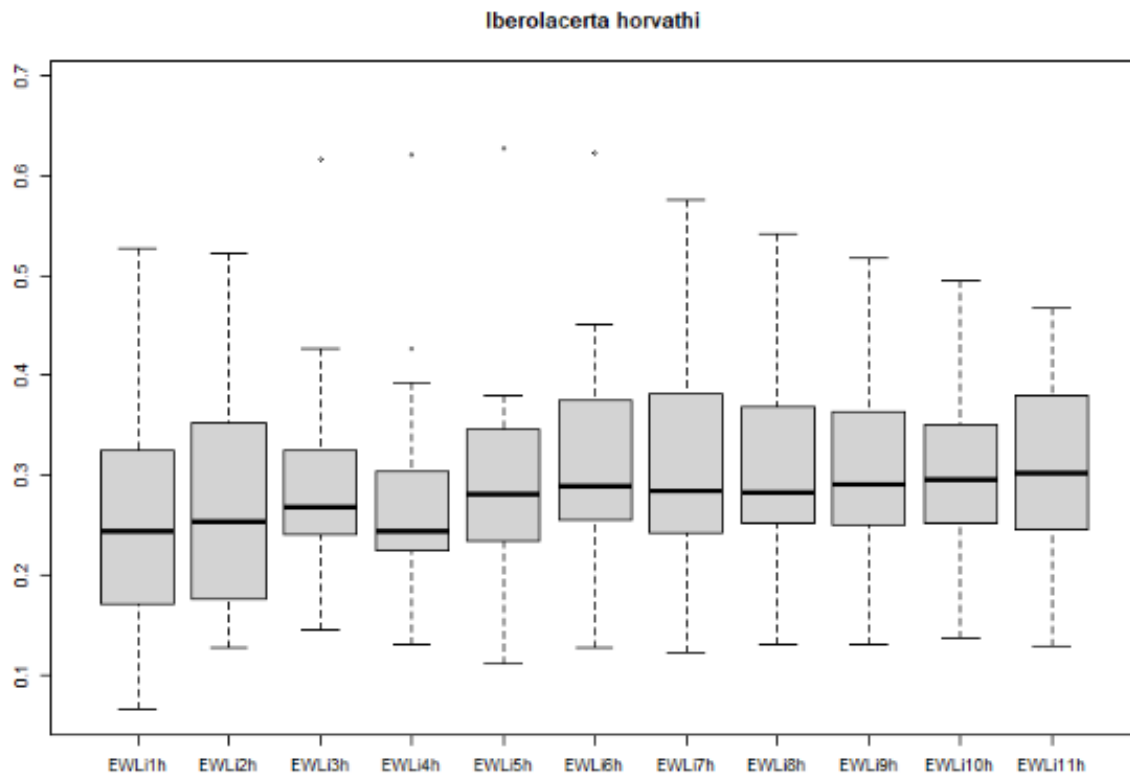
NACIONALNI INŠTITUT ZA BIOLOGIJO
NATIONAL INSTITUTE OF BIOLOGY

IZGUBA VODE

MORFOLOGIJA, FIZIOLOGIJA IN VEDENJE

Izguba vode
konstantna čez 11 ur.

Primerljiva z izgubo
vode drugih podobnih
vrst.

VISOK
metabolni potencial

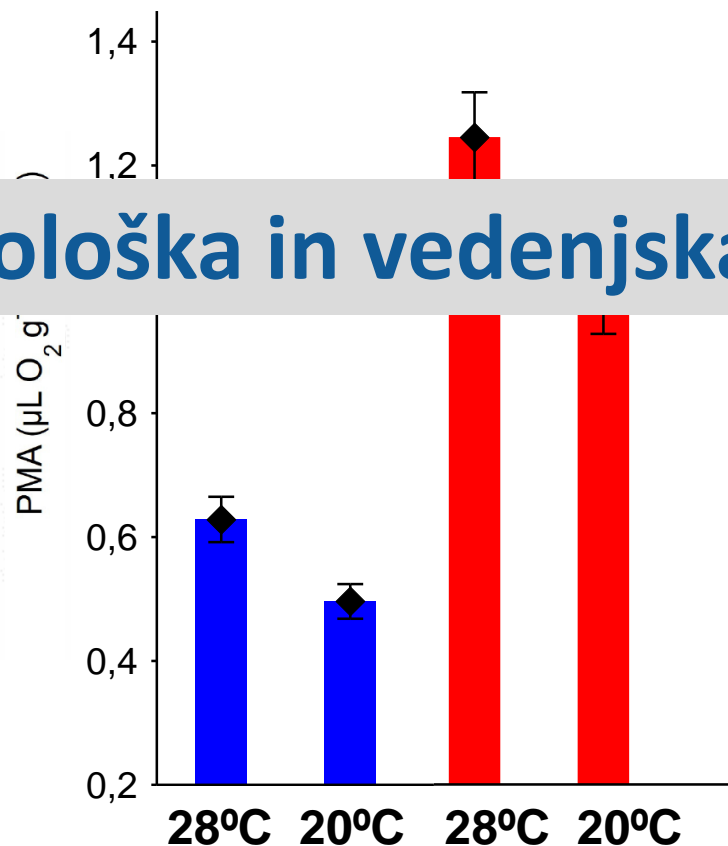
+ VISOKA
termoregulacijska
natančnost

horvathi

Ekofiziološka in vedenjska prilagoditev na hladnejše okolje

NACIONALNI INŠTITUT ZA BIOLOGIJO
NATIONAL INSTITUTE OF BIOLOGY

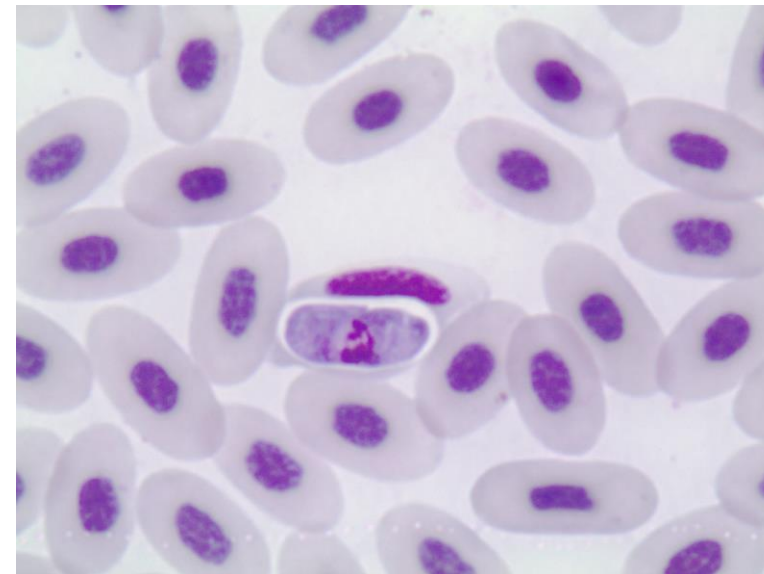
HORVATOVA KUŠČARICA MEDVSTNE INTERAKCIJE

Prehrana

Vrste, s katerimi tekmuje

Plenilci

Krvni paraziti

TEKMOVANJE

Vrste iz istega EKOLOŠKEGA GILDA.

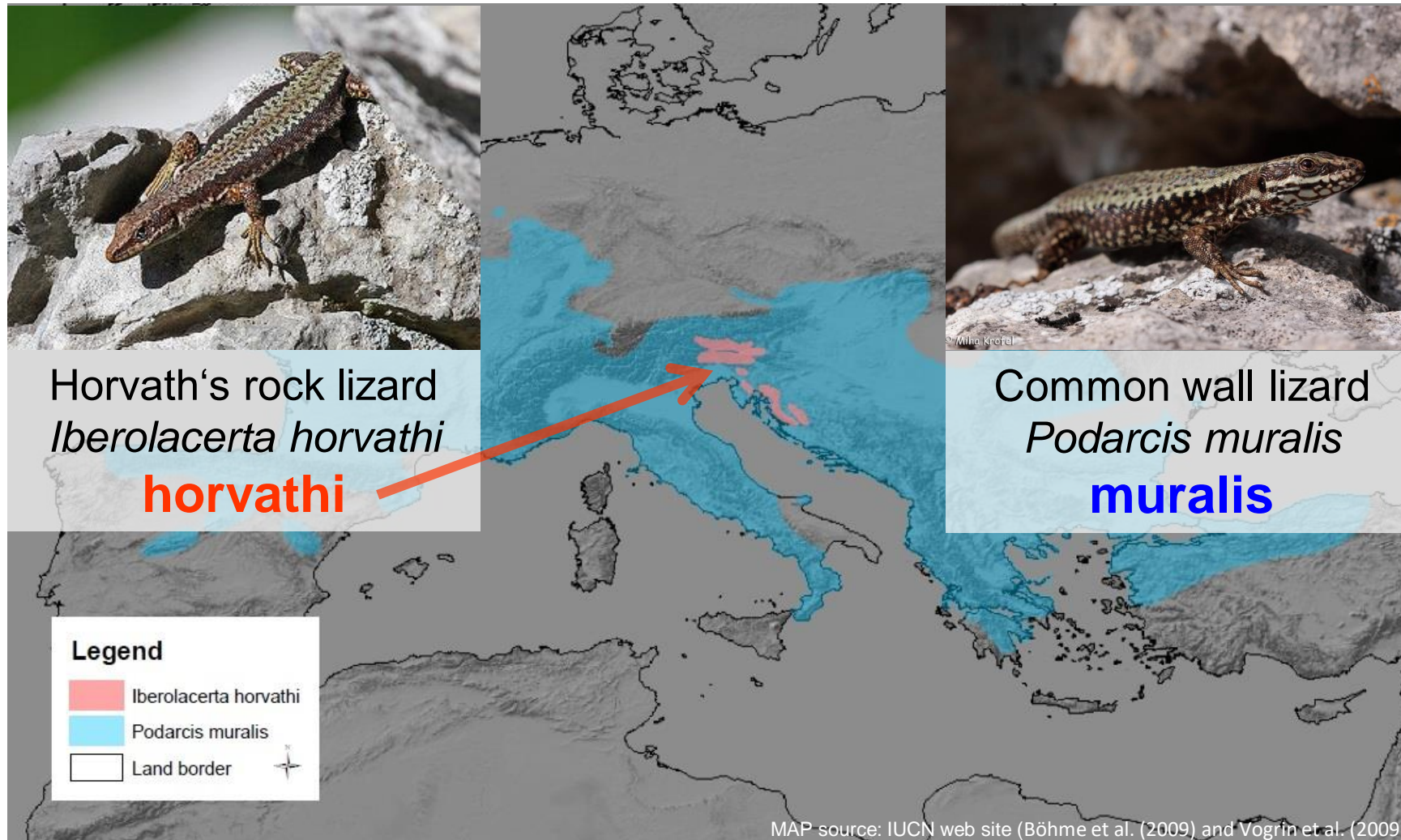
- Prostorsko prekrivanje razširjenosti
- Izraba istih virov na enak način

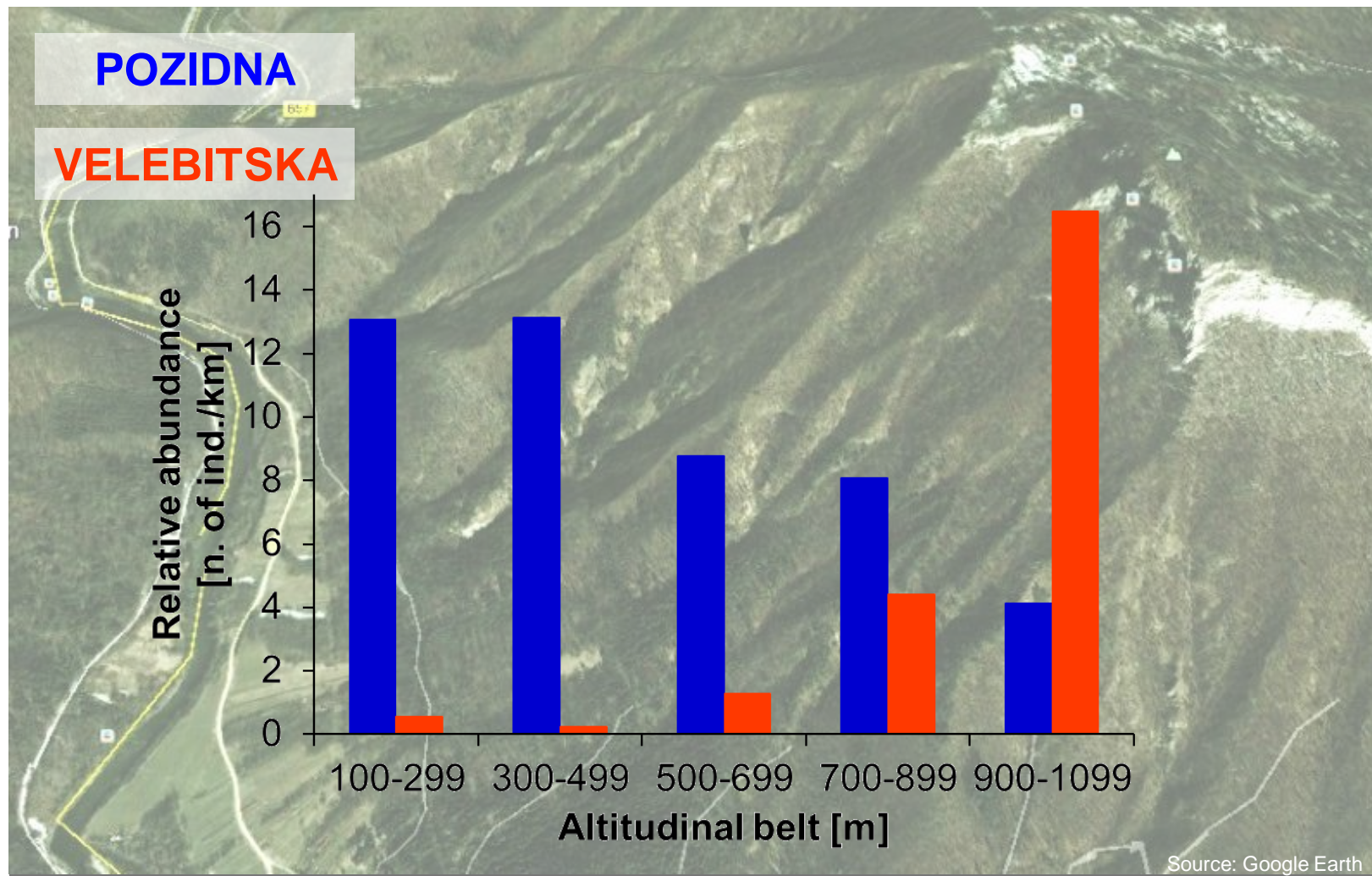
NACIONALNI INŠTITUT ZA **BIOLOGIJO**
NATIONAL INSTITUTE OF **BIOLOGY**

SIMPATRIČNA RAZŠIRJENOST

KOLPSKE STENE

Odprte površine v gozdu, ki so pomembne za termoregulacijo

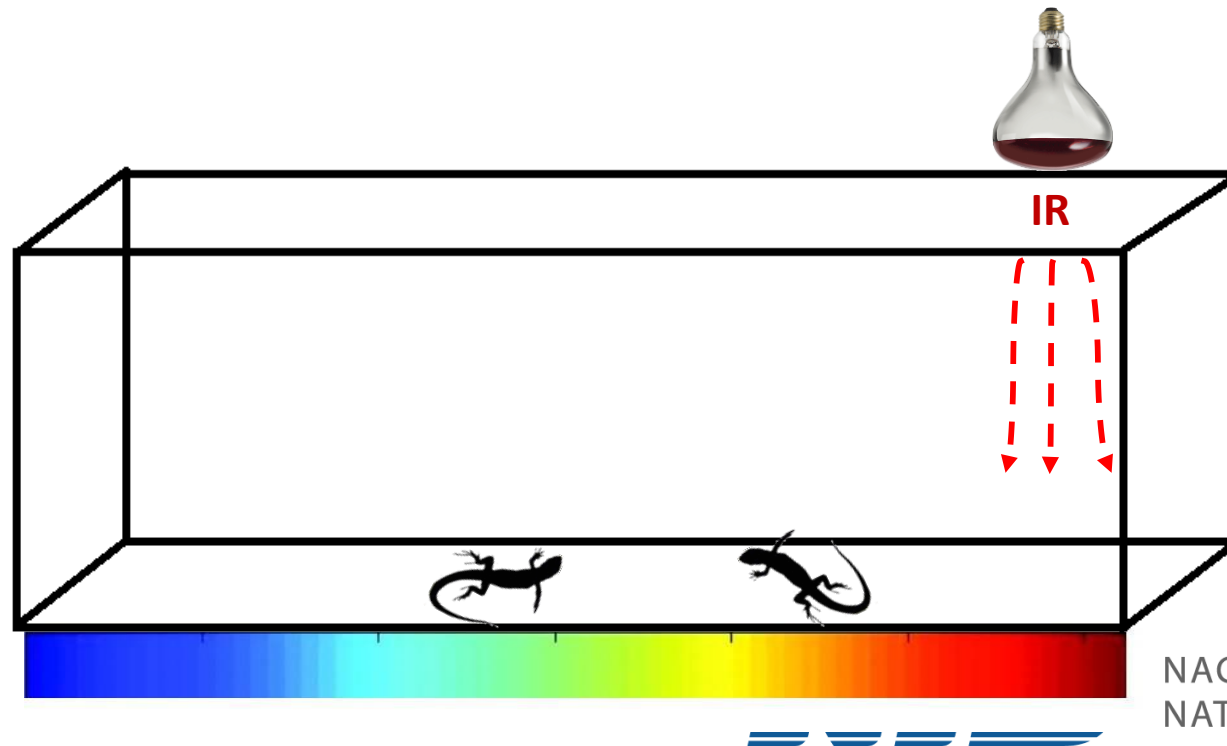

**Ali lahko omejene odprte površine v gozdu predstavjajo vir,
za katerega vrsti tekmujeta?**

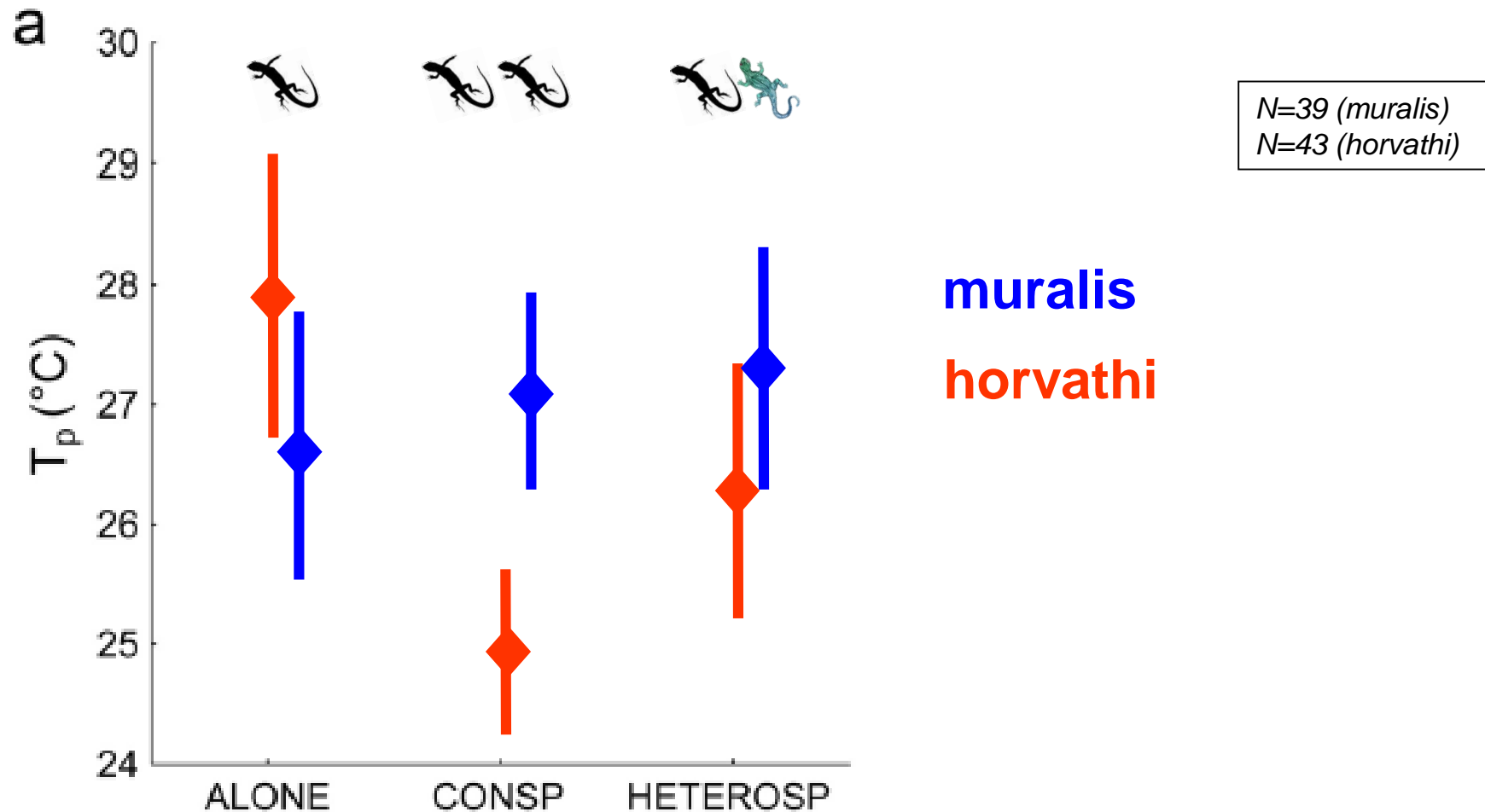

EKSPERIMENT

- Ena kuščarica
- Dve kuščarici (konspecifični ali heterospecifično par)

Interferenčno tekmovanje v termoregulaciji KAKO?

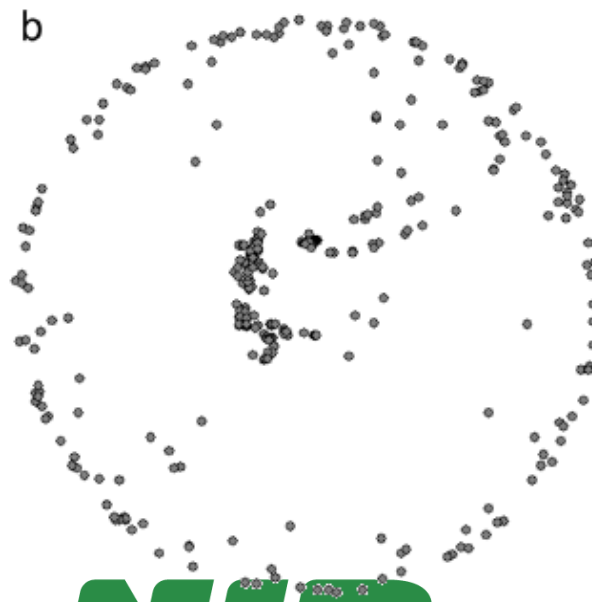
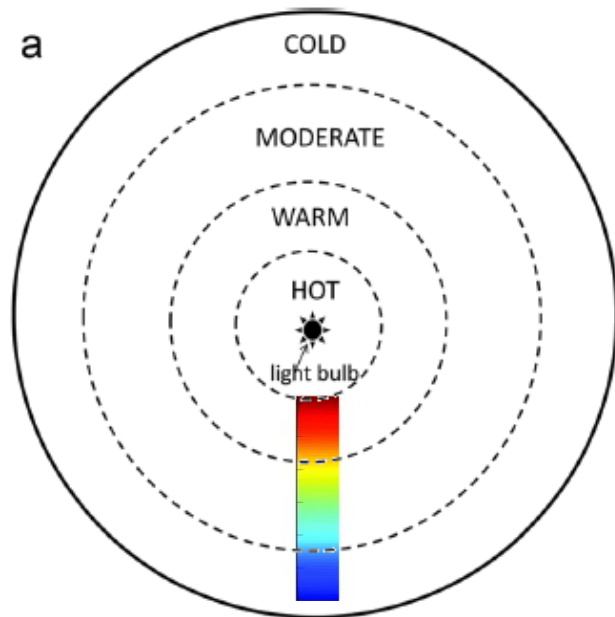

NACIONALNI INŠTITUT ZA BIOLOGIJO
NATIONAL INSTITUTE OF BIOLOGY

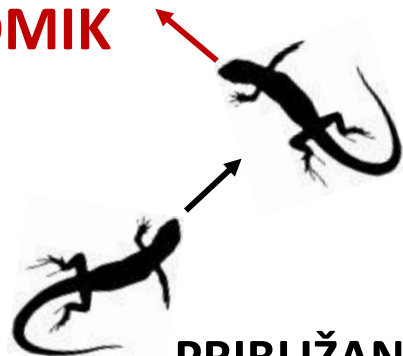

EKSPERIMENT

- Ena kuščarica
- Dve kuščarici (konspecifični ali heterospecifično par)

**Odziv:
ODMIK**

**PRIBLIŽANJE
ALI DOTIK**

© DAYS EDGE PRODUCTIONS

24-minutni video
Opazovanje vedenja in
agonističnih interakcij

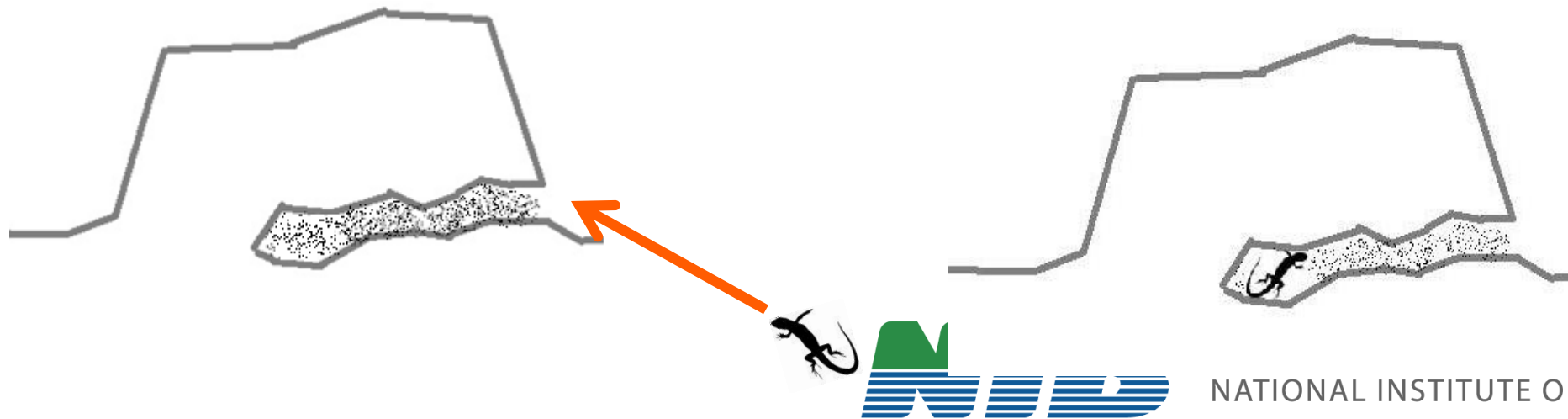
muralis < **horvathi**

N=10 (muralis)
N=9 (horvathi)

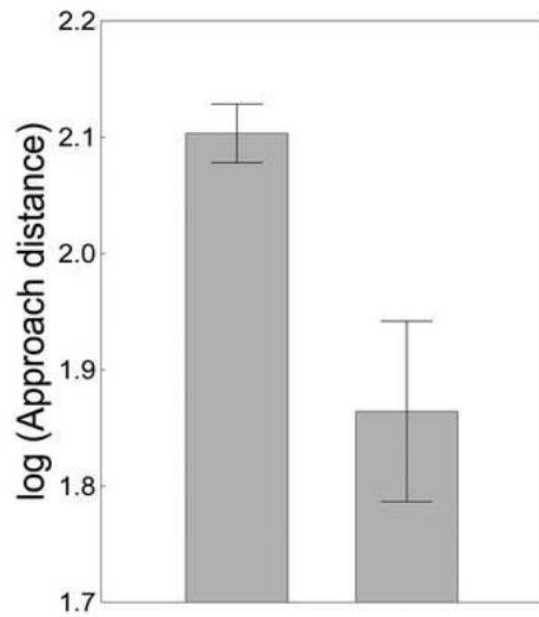

NACIONALNI INŠTITUT ZA BIOLOGIJO
NATIONAL INSTITUTE OF BIOLOGY

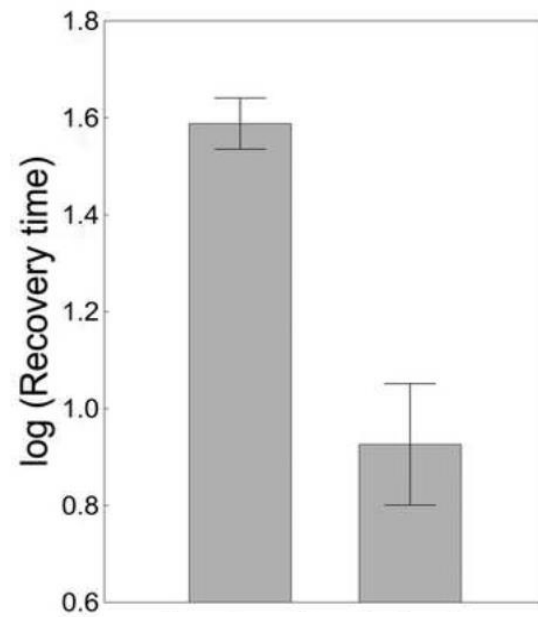
PLENILCI

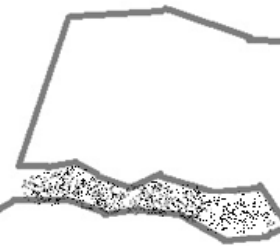
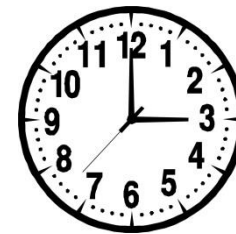
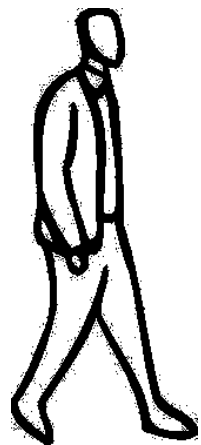
N=19 (*muralis*)
N=59 (*horvathi*)

horvathi muralis

horvathi muralis

ITUT ZA BIOLOGIJO
JTE OF BIOLOGY

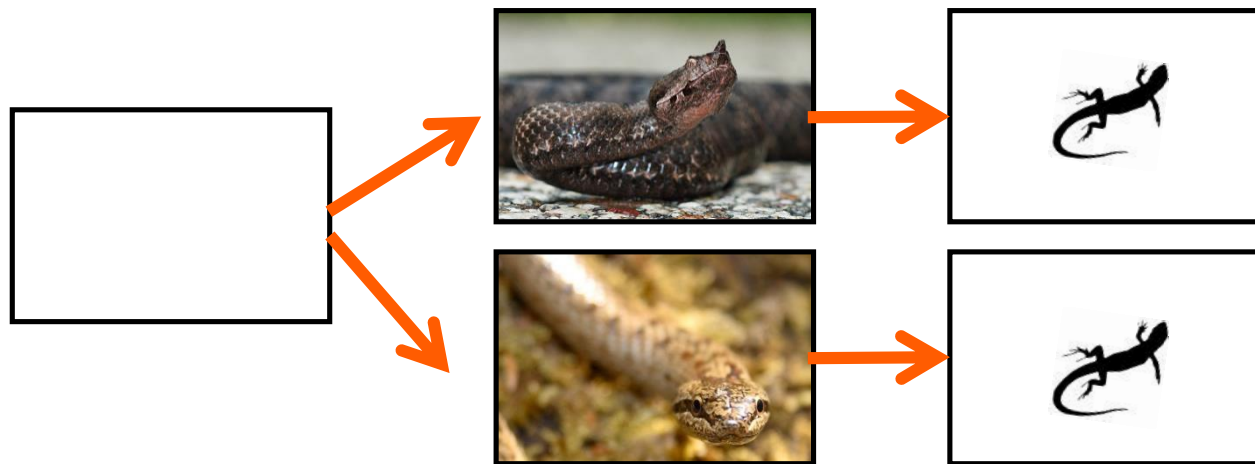
VONJ KAČE PREPOZNAVANJE

horvathi = muralis

Vedenje – izogibanje, stres
zaradi plenilca

horvathi > muralis

Razlike v odzivih na plenilce – različno plenjenje obeh vrst
POSREDNI VPLIV NA TEKMOVANJE

NACIONALNI INŠTITUT ZA BIOLOGIJO
NATIONAL INSTITUTE OF BIOLOGY

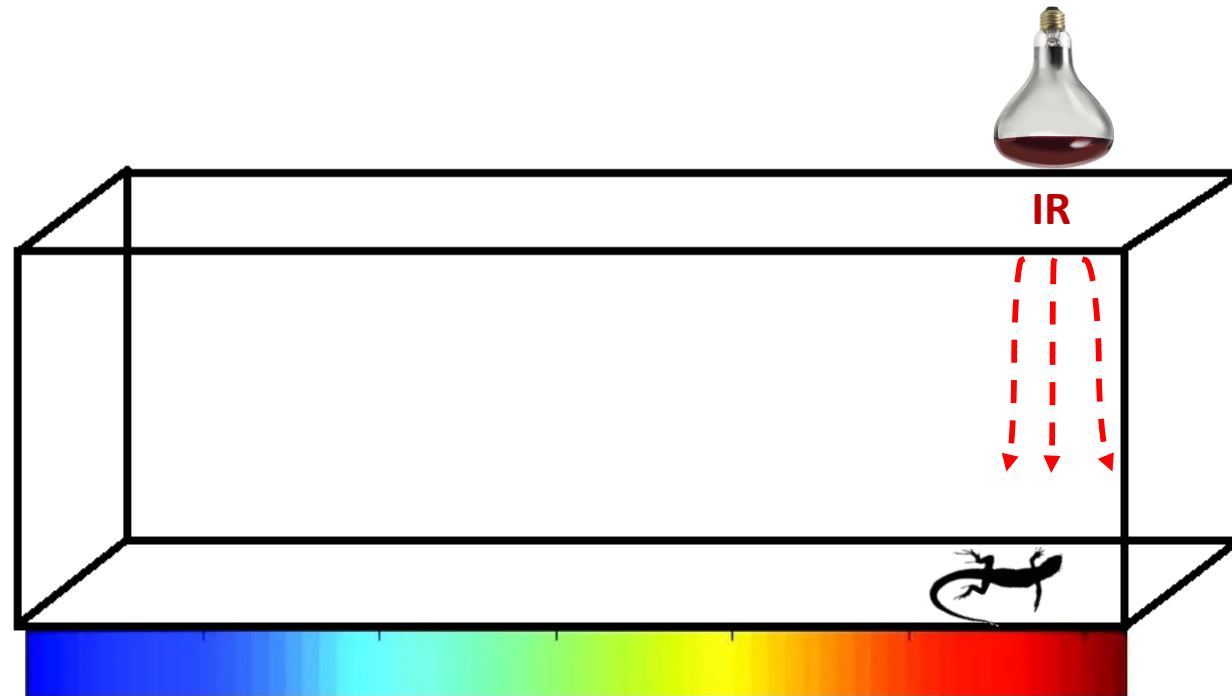
Kaj pa, če se razmere v okolju velebitske kuščarice **spremenijo?**

Globalno segrevanje

NACIONALNI INŠTITUT ZA BIOLOGIJO
NATIONAL INSTITUTE OF BIOLOGY

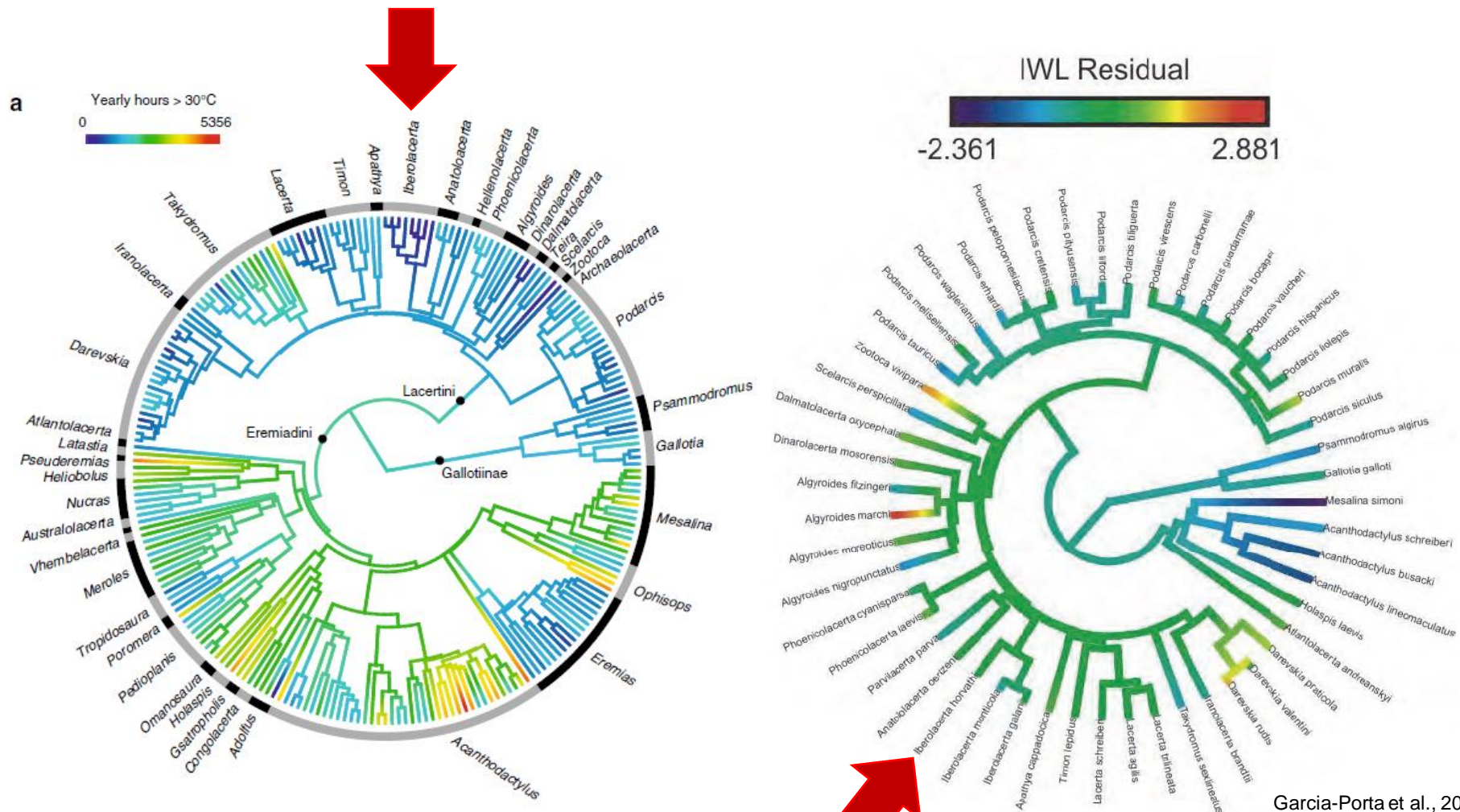
Vedenjska termoregulacija – lahko omili posledice podnebnih sprememb

KUŠČARICE (LACERTIDAE)

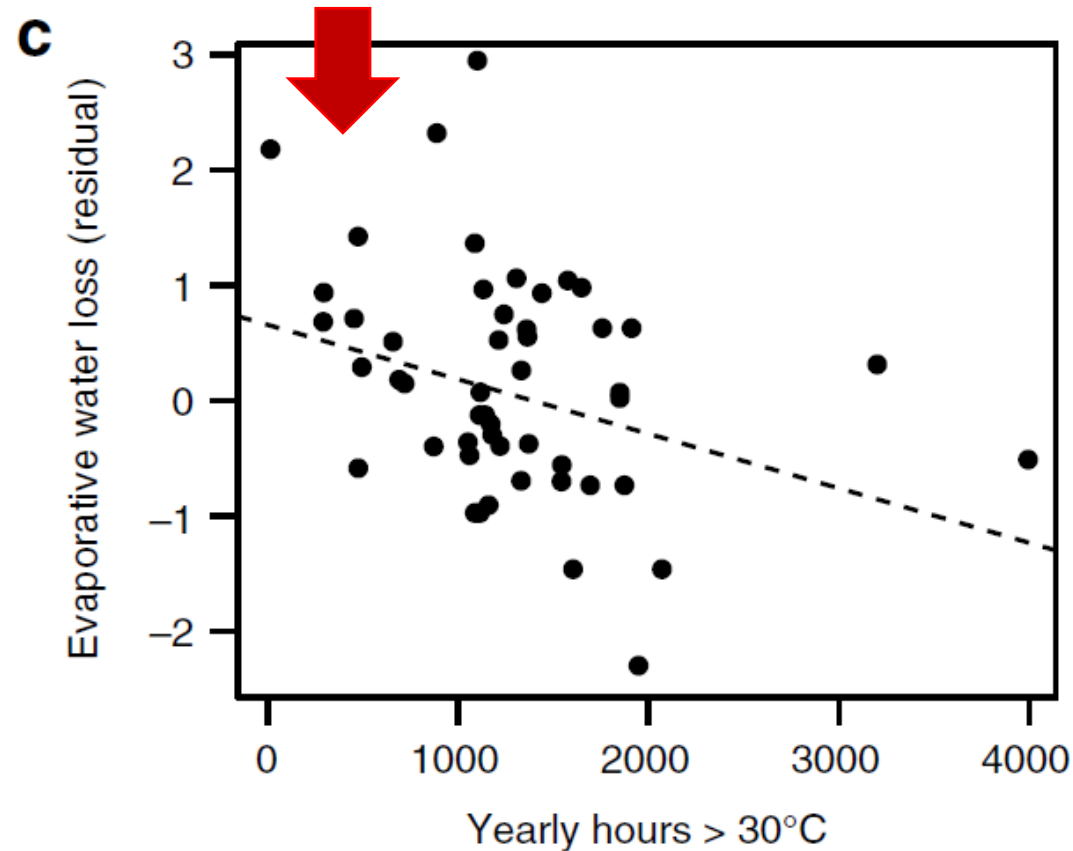
OKOLJSKA TEMPERATURA / STOPNJA IZGUBE VODE

ZA BIOLOGIJO
F BIOLOGY

García-Porta et al., 2019
Nat. Commun.

Kuščarice iz hladnejših okolij imajo višjo stopnjo izgube vode – Vrste iz hladnejših okolij so manj prilagojene na izsuševanje, ki jih lahko prinese globalno segrevanje

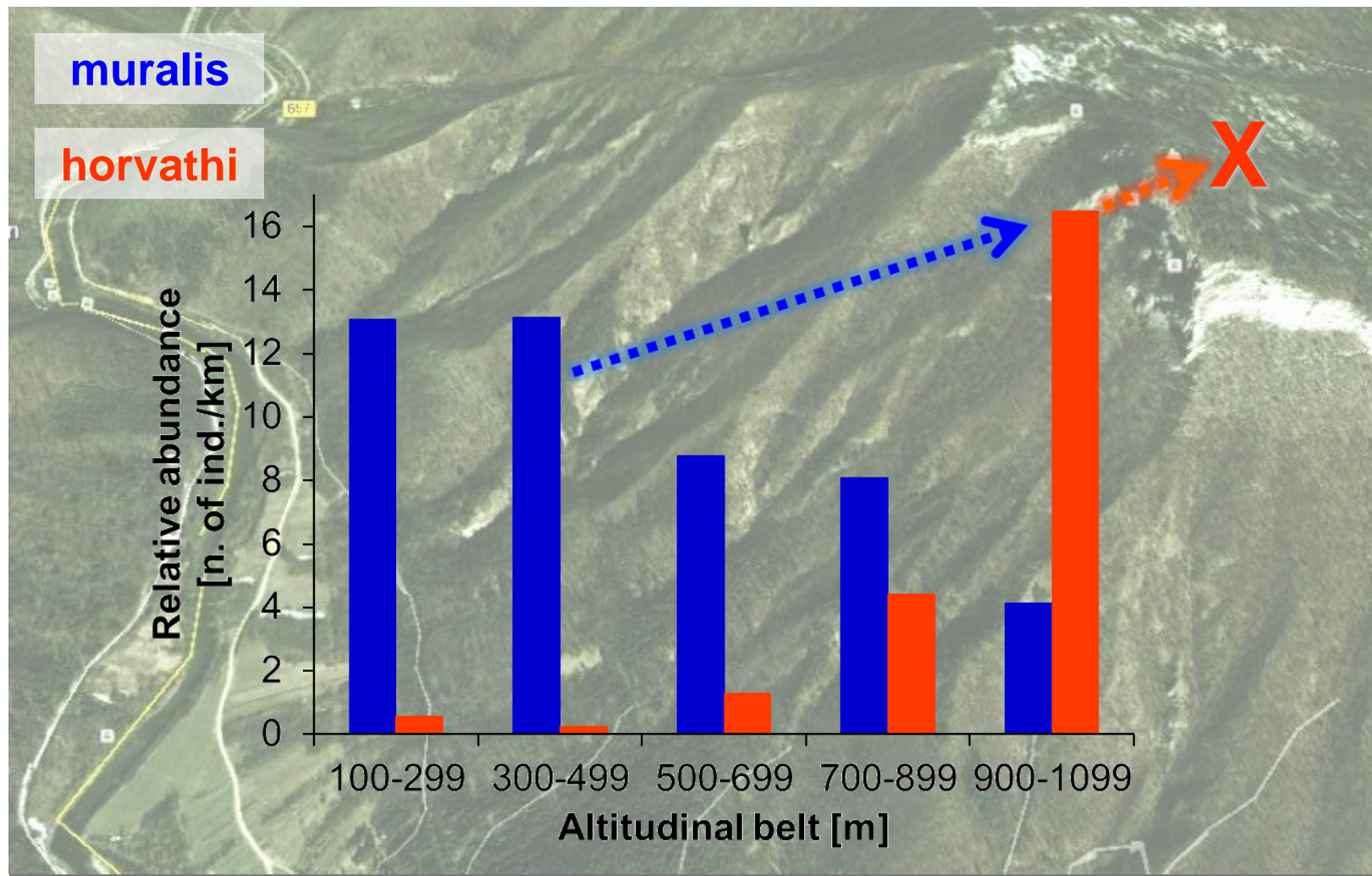

Garcia-Porta et al., 2019
Nat. Commun.

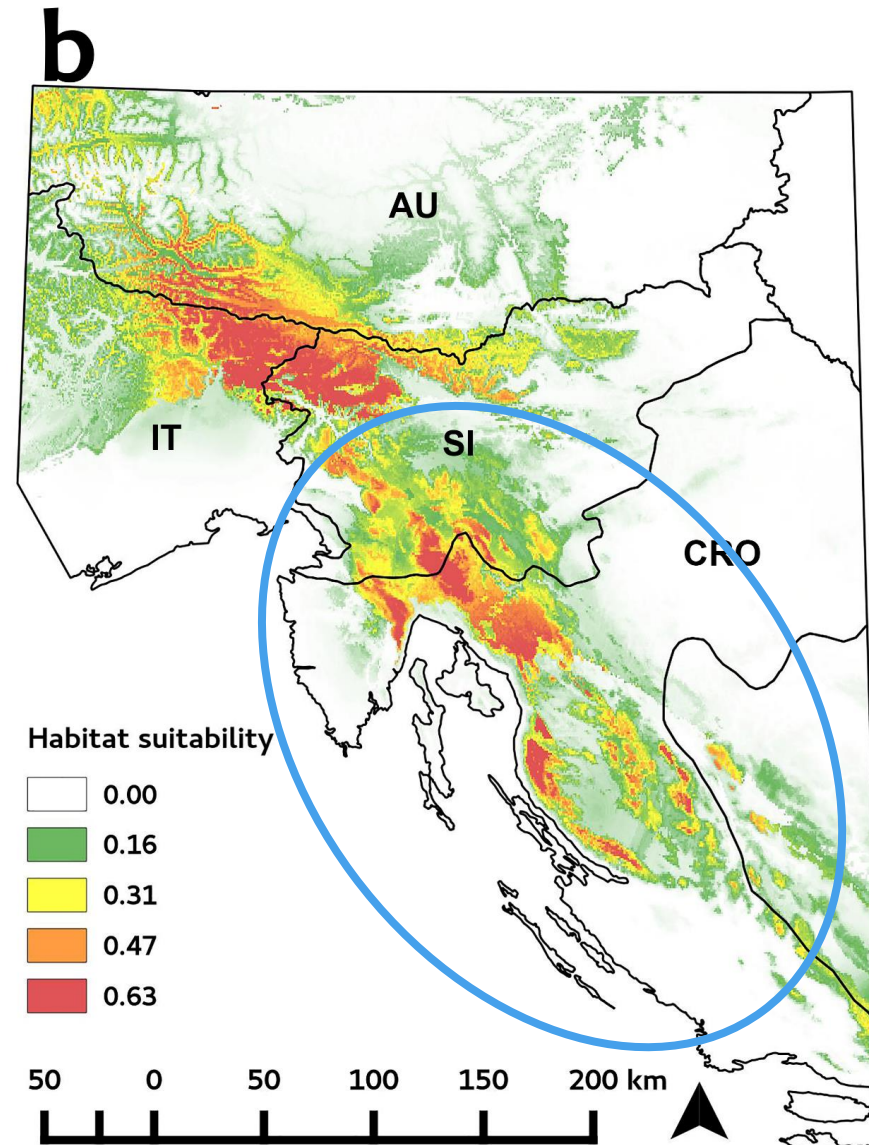
TITUT ZA BIOLOGIJO
NATIONAL INSTITUTE OF BIOLOGY

Vpliv segrevanja na medvrstno interakcijo

RAZŠIRJENOST IN ŽIVLJENJSKI PROSTOR

Umikanje v višje nadmorske višine

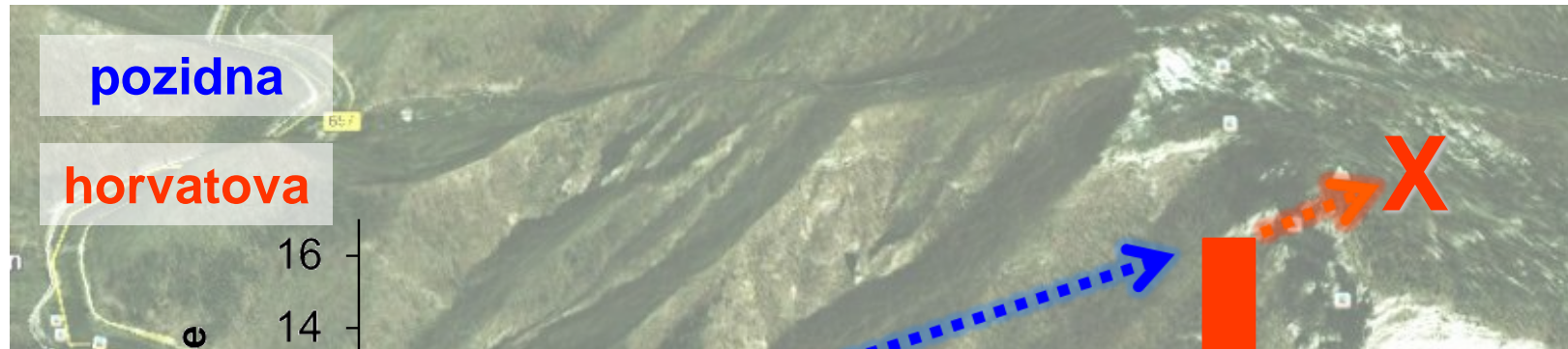
Slabo mobilna vrsta

Ustrezen življenjski prostor

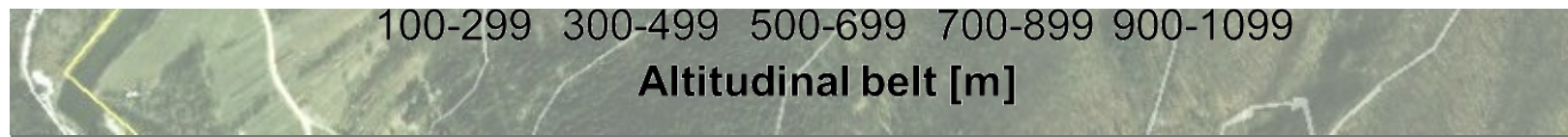
NACIONALNI INŠTITUT ZA BIOLOGIJO
NATIONAL INSTITUTE OF BIOLOGY

POSREDNI VPLIV: Vpliv podnebnih sprememb preko medvrstnih interakcij

Vpliv podnebnih sprememb na odnose med vrstami

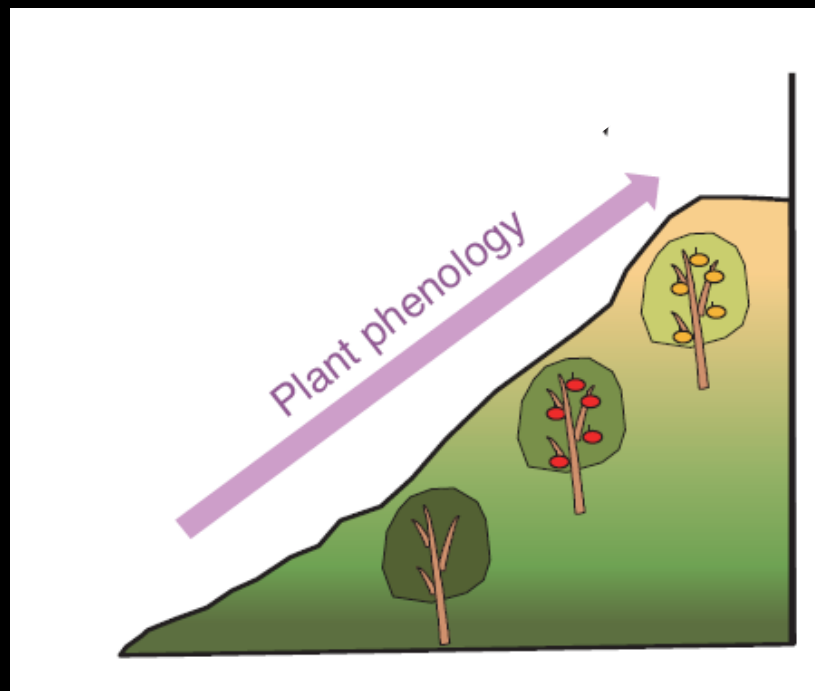
- Negativni vpliv na populacijo in lokalno izumrtje?

Blaženje podnebnih sprememb preko medvrstnih odnosov – plenilstvo in sodelovanje

PRIMER 2: Azijski medved in divja češnja

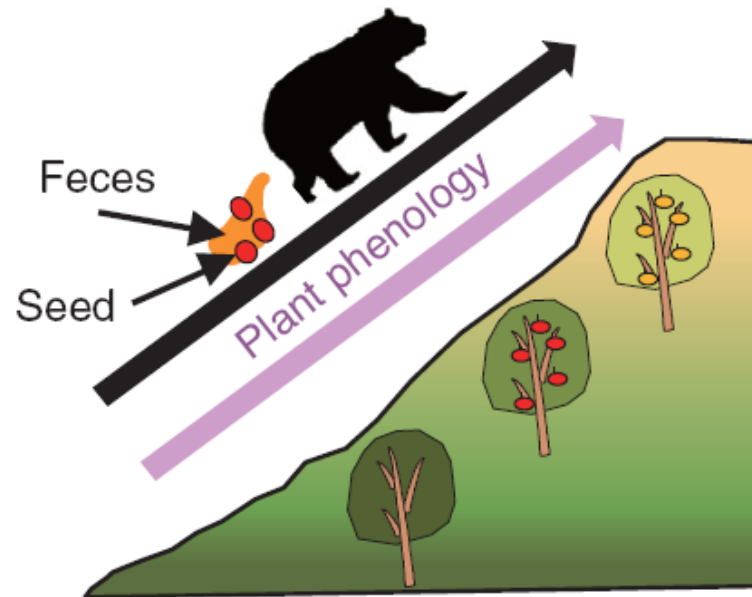
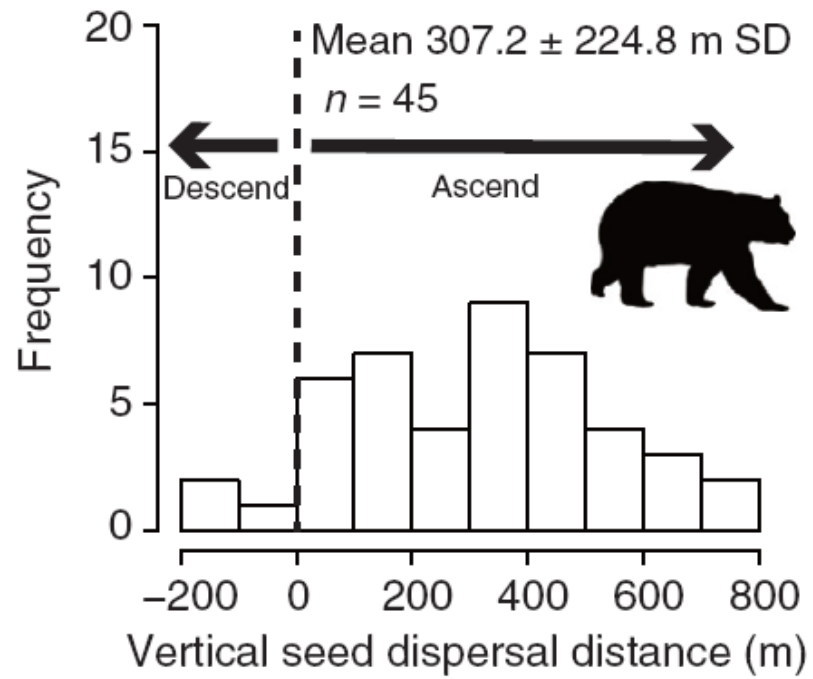

RAZNAŠANJE SEMEN

- Azijski črni medved: raznese 40% semen > 500 m od starševskega drevesa; predvidoma max. 22 km stran od drevesa – mnogo dlje kot druge vrste

Vpliv podnebnih sprememb na trofični preplet

Primer 3: Zakaj so ribiči ujeli manj lososov leta 2005 kot 2001?

Losos predstavlja visok trofični nivo

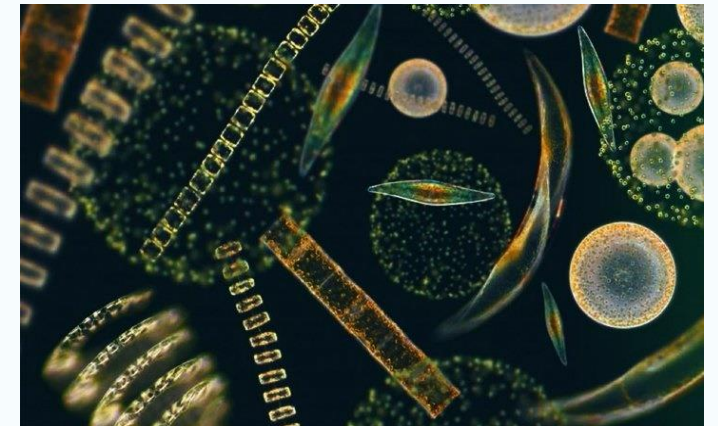
Losos

Kril/zooplankton

Fitoplankton

Vpliv atmosferskih dejavnikov

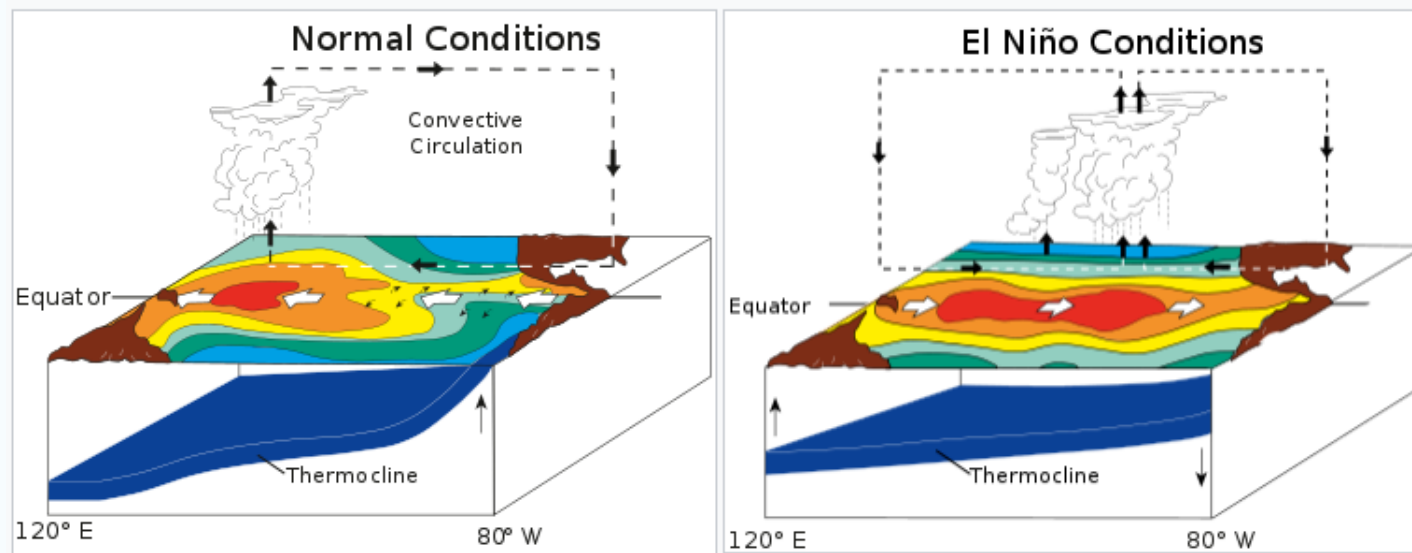
- Morski ekosistem
- Kalifornija
- Oceanski tokovi in dviganje hranil iz globin

Oceanski tokovi

- Model tokov med 2001-2005 na lokacijah 30 km od obale
- Leta 2001 so bili najbolj ugodni tokovi za dviganje hranil
- Izredno močni tokovi v smeri severa v letu 2005 (ni ugodno za dvig hranil)

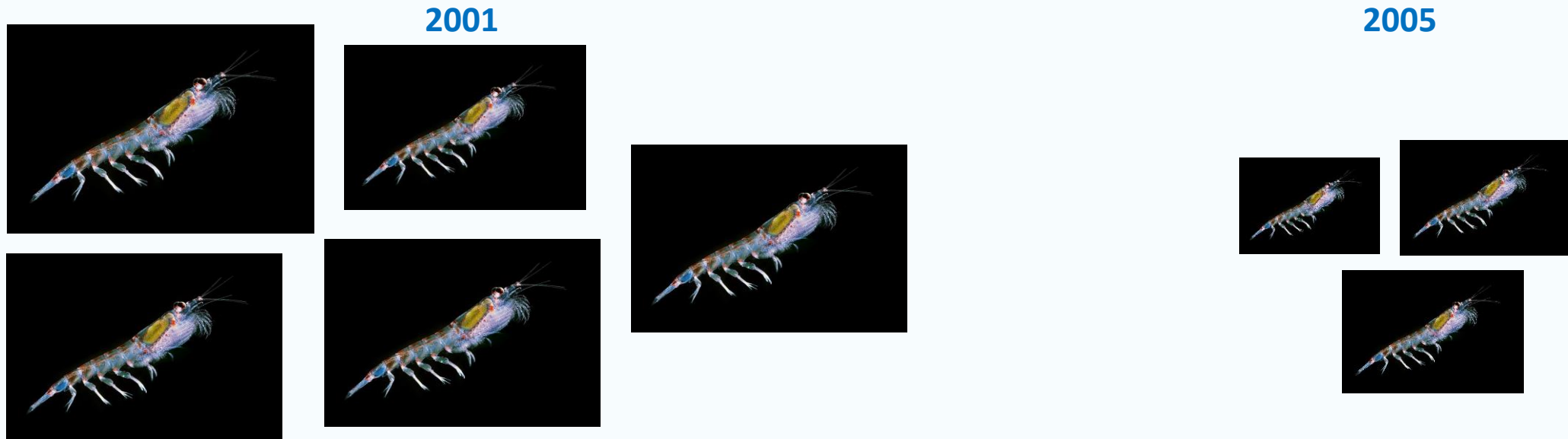

Običajen vzorec na Pacifiku. Ekvatorialni vetrovi potiskajo toplega zraka proti zahodu. Vlažen zrak se zbira nad Južno Ameriko.

El Niño. Območje toplega zraka se približuje obali Južne Amerike.

Razporeditev, masa in številčnost krila

- Kril je potoval skupaj s tokovi, najbolj izrazito v letu 2005, proti severu
- Masa krila je bila večja leta 2001 kot leta 2005

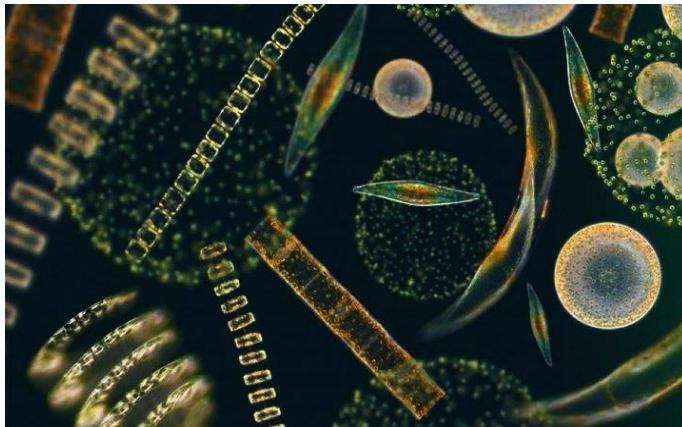

Dorman J.G. 2015, Chapter 4, Biodiversity in a Changing Climate, Uni. Cal. Press

Razlogi

- **MANJ HRANIL - Omejitve v hrani (manj fitoplanktona)** so bile glavni vzrok za zmanjšano rast populacije krila

Posledice

- Opaženo je bilo stradanje krila, 31.9% krila v letu 2001 in 45.2% v letu 2005
- Le dovolj težki osebkki se lahko preobrazijo v naslednjo stopnjo
- Tisti osebkki, ki so se lahko preobrazili so prav tako stradali v naslednjem obdobju, le da je bila razlika med leti še izrazitejša (3.8% v 2001 in 21.8% v 2005)

Posledice – vpliv na trofični preplet

- **MANJ KRILA** – manj hrane za naslednje plenilce v trofičnem prepletu (majhne ribe, srednje velike ribe, velike ribe)

Dorman J.G. 2015, Chapter 4, Biodiversity in a Changing Climate, Uni. Cal. Press

Glavni zaključki

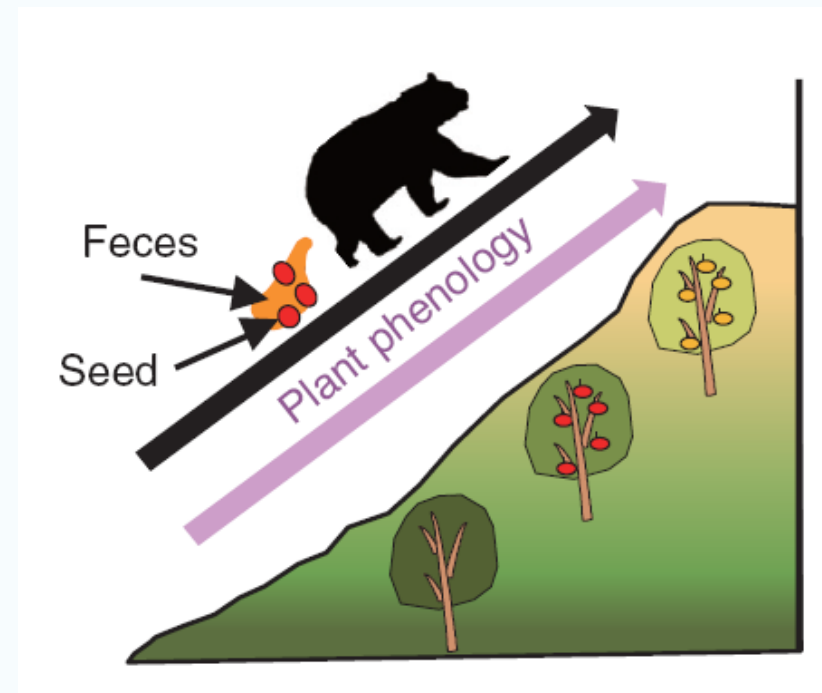
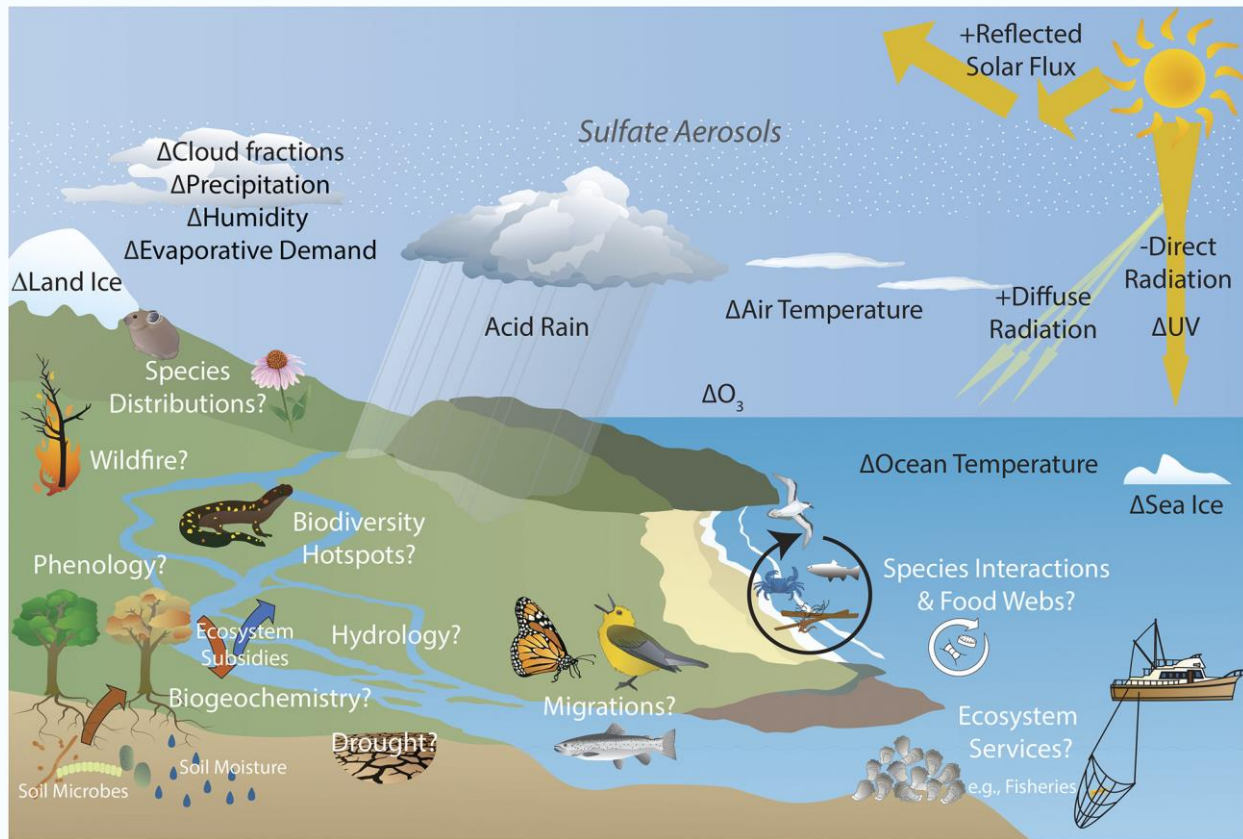
- Vpliv podnebnih sprememb – višje atmosferske temperature vplivajo na morske tokove in s tem na dvig hranil iz morskega dna
- Dvig hranil iz morskega dna vpliva na višje trofične nivoje
- Spremembe v časovnici in intenziteti dviga hranil lahko vplivajo na interakcije med plenom in plenilci
- Ribiško upravljanje s populacijami ene vrste (losos) je nezadostno glede na pričakovane vplive podnebnih sprememb na celotni ekosistem

Kaj smo se naučili?

- **Zavarovanje manjših morskih/ribolovnih območij ne bo zadostovalo, ker se spremembe dogajajo na nivoju OCEANA**
- **Potrebna je FLEKSIBILNOST v upravljanju zavarovanih območij in čez celotno časovno obdobje določenih vrst**

Organizem

Populacija

Združba

Ekosistem

Pokrajina

Biom

Biosfera

Hvala za vašo pozornost!

Organizem

Populacija

Združba

Ekosistem

Pokrajina

Biom

Biosfera